

MAGYAR TANITÓKÉPZŐ

A TANITÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

XXIX. ÉVFOLYAM.
HATODIK FÜZET.

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
KÖZLÖNYE

BUDAPEST, 1914.
JUNIUS HÓ

SZERKESZTI: DÉKÁNY MIHÁLY, BUDAPEST, VI. FELSŐERDŐSOR 3. SZÁM.

Tanítóképzés.

A tanítóképzés négyéves keretének kibővítése.¹⁾

A kiegyezés után szervezett magyar állami tanítóképzés külföldi minták és a hazai felekezeti tanítóképzésnek itthon talált formái szerint megvalósítva, hároméves keretek között indult meg az 1868. évi XXXVIII. t.-c. alapján. A „képezdébe“ való felvétel feltételeit pedig a közép- és polgári iskola négy alsó osztályának elvégzésében állapítja meg a törvény. Minthogy azonban megengedi, hogy bizonyos tárgyakból sikerrel kiállt felvételi vizsgálat alapján is beléphessen az ifju a „képezdébe“: az 1868. XXXVIII. t.-c. amellett, hogy hosszú időre bevágta tanítóképzésünk előtt a lendületesebb fejlődés útját, szinte elősegítette, állandósította tanítóképzésünknek azt a jellegét, melynél fogva leszállt az egészen a népiskola színvonaláig.

Törvénytől nem is szabad kívánnunk, hogy a jövő fejlődés alapján álljon, mert hátha nem köszönt be az a fejlődés, vagy előre meg nem szabható irányban történik. A törvény mindig a tényleges állapotok ismeretének alapján a *jelen* szükségleteit van hivatva kielégíteni. Ha a társadalmi fejlődés következtében megváltoztak a viszonyok, melyek a törvénynek termőtalajul szolgáltak: elavult a törvény, revízióra vagy ujjal való pótlásra szorul. Minthogy pedig a fejlődés törvénye az emberi törvényeknél mindig serényebb: a törvények többé-kevésbé mindig elavultak.

És mégis, úgy látszik, az elavult törvények sem lehetnek békói az intézményeknek, melyek az itt-ott túlhaladott paragrafusok hézagain áttörhetnek és bizonyos fokig fejlődhetnek is.

¹⁾ Felolvasta szerző a T. I. T. O. E.-nek 1914. június 6-án tartott választmányi ülésén.

A tanítóképzés hároméves keretei ötödfél évtizeddel ezelőtt megfelelték tán a magyar nép akkori kulturális és szociális érdekeinek, egy kezdetleges intézmény szerény céljainak, lassú, hézag-talan fejlődésének, a pedagógiai tudomány akkori állásának s a magyar tanítóval szemben akkor támasztott társadalmi és nemzeti követelményeknek; de félszázad hihetetlenül megnövesztette a magyar nép kulturális és szociális érdekeit, aránytalanul magasabb célokat tűzött ki a népnevelés és így a tanítóképzés elé; a pedagógiát az ügyeskedés színvonaláról a filozófiai tudomány magaslatára emelte s az a rohamos haladás, mely a magyar élet minden terén utat tör magának, nem hagyhatja a tanítót sem ott lent, ahová a hosszas tengődés után restaurált magyar élet 1868-ban helyezte, sőt ahol még későbbi intézkedések is hagyták.

„Hogy nevelve legyenek (a tanítónövendékek) az önzéstelen emberszeretetre, taníttassanak céljaik eléréséhez szükséges tudományokra és azok sikeres tanítása-módjára; szoktattassanak a szellemi s testi ügyességre.“ Ezt tűzi ki célul az 1877-iki tanterv, mely pedig az első, 1869-ihez képest haladást jelez. Cél: az ember megismertetése és amennyire a növendék szellemi fejlettsége megengedi, lelkére nézve is... A lélektanból, tekintettel a növendék szellemi fejlettségi fokára, a szorosan tudományos rendszer mellőzésével annyi tanítandó, amennyit... egészen elemiesen és gyakorlatilag meg lehet tanítani.“ Minő határozatlanság a munka kijelölésében, mely adni is akar valamit, meg nem is, mert hátha nem engedi a növendék „szellemi fejlettsége...“ A Franke és Felbiger-féle tanítóképzés lebegett itt mintakép gyanánt, megtoldva bizonyos elemies pedagógiai ismeretek nyújtásával.

Az 1882. év azonban fontos határjelző a képző-intézetek fejlődésében. Új tantervet ad ki a kultuskormány s ezzel egyidejűleg tágitja a külső kereteket, kibővítvén a képző-intézetet négy évfolyamra. És e fejlődésben inkább a IV. évfolyam felállítása nevezetes és nem annyira maga a tanterv. Ez új és magasabb, szociális és nemzeti célt nem tűz a tanítóképzés elé. Egészen a régi, 1877-iki mű alapján áll, ugyanazon céllal, ugyanazon szempontokkal s az egyes tantárgyakra vonatkozó ugyanazon hiányos és csekély értékű utasításokkal. Új tartalmat sem visz belé a keretekbe, mindössze célszerűbben osztja fel a tantárgyakat a most már négy évfolyam között s lehetővé teszi, hogy az ismeretágakat most már nagyobb alapossággal és részletességgel tárgyalja a képző-intézet. A részleteket azonban ép oly kevésbé szabja meg, mint

elődje. A tanárnek teljes szabadságot enged. Nem békó, hanem csak téveteg irányjelző.

És mégis ez a tanterv nyitja meg négy éves kereteivel a képző-intézet nagyobb fejlődésének korszakát. Ezen időponttól már nem lehet kétségbevonni középfokú jellegét. Innentől gyorsan is emelkedik a képző ügy, hogy a belső kereteket csakhamar szét-tépi. Ily körülmények közt jelent meg 1900-ban az új Rendtartás és Képesítővizsgálati Szabályzat, mely a képző-intézetek jövőjének nagyobb ismeretével s a képző-intézeti tanárok közreműködésével készült. A fejlődésnek ilyen stádiumában s a tanítóképzés körül tolongó új eszmék közepett szinte bántó volt az 1882-iki tanterv gondolatszegénysége és hiányossága.

Tantervrevízióra van tehát szükség. Tizenkét éven át tartó pedagógiai beháború izzó kohójából került ki az az alkotás, mely 1902-ben jelent meg. Magyarázó rendeletének már első mondata elárulja, hogy itt nem egyszerű revízióról, hanem *mélyreható újításról* van szó. „Az állami el. iskolai tanító- és tanítónőképző-intézeteknek e rendelettel kiadott tanterve mind alaki, mind tartalmi tekintetben annyira gyökeres átdolgozása a jelenleg érvényben levő 1881., illetve 1882. évi tanterveknek, hogy ezeknek csupán az 1868. évi népoktatási törvényen alapuló *keretei* és megmásíthatatlan rendelkezései maradtak meg továbbra is változatlanul.“ Igaza van a rendeletnek, hogy a tanterv „tudatosan alkalmazkodott a történeti fejlődés menetéhez s ebben a korábbiaknál magasabb fokot foglal el.“ Mert míg „tanítóképzésünk az első időben egészen alászállt a népiskola színvonalához...“, addig „az új tanterv alapgondolata és legfőbb törekvése, hogy a tanítóképző-intézet szakiskolai jellegét minél határozottabban kidomborítsa.“ De nemcsak kidomborítja a szakiskolai jellegét, hanem az összes közismereti tárgyakat „tudományos színvonalra emeli“, hogy a tanító „felettök uralkodni és velök céljaihoz képest rendelkezni tudjon.“ S ezt nemcsak a tudomány színvonalának megfelelő tananyag nagy részletességgel történt kijelölésével akarja elérni, hanem azzal is, hogy felemeli az óraszámot különösen azoknál a tantárgyaknál, „melyek a nemzeti nevelésnek, a hazafias szellem ápolásának leghathatósabb tényezői.“ E tárgyak tanítása élé „magasabb célokat tűz ki, módszerüket hathatósabbá teszi s a körükben szerzett ismereteket a magyar nemzeti érzés gazdagítására és nemesebbé tételére szolgáló tanulságokká avatja. Ideálok felé tör...“ s „hogymajdan a nemzetfentartó törekvések buzgó munkásává lehessen“

a tanító. Emeli a többi tantárgyak színvonalát is csaknem kivétel nélkül s kiemeli „a művészeti tárgyak heti óraszámának jelentősebb szaporítását, amivel az új tanterv tért nyit intenzívebb érvényesülésüknek...”, sőt tovább megy s kiemeli „a kézügyességi és gazdasági oktatásnak új és a réginél kiterjedtebb alapon (közgazdaságtanról van itt szó!) való szervezését...”

S midőn a közműveltségi tárgyakat ilyen fokon kívánja taníttatni, kijelenti, hogy azonban a pedagógiának „minden fentartás nélkül megadja az elsőséget”, tehát ezt akarja a legmagasabb szempontok szerint taníttatni; a „népiskolában is helyet foglaló valamennyi tantárgy körébe beillesztette annak részletes módszer-tanát, amivel e tárgyak tanítását végcéljában a hivatásszerű alkalmazás felé tereli”; a gyakorlati tanításokra nézve meg éppenséggel úgy intézkedik, hogy azokból „az eddigi heti óraszámnak *kétszerese jusson*, hogy a tanítás ne csak osztatlan népiskolában történjék, hanem az osztott népiskolára is kiterjedjen s hogy a szokásos tanítási próbákön felül folytatólagos tanítási gyakorlatok is tartassanak.

S ezek után logikai következményképpen joggal várhattuk volna, hogy miután a kormány a tanítóképzés elé magas, nemzet-fentartó hivatást és célt tűzött, mihez képest nemcsak új eszmék érvényesültek, hanem új anyaggal és új tantárgyakkal is bővült a tanterv; minthogy továbbá az oktatás eddigi középfoka erősen a tudományos színvonal felé emelkedett s nemcsak a munka szaporodott, hanem az órák is tetemesen megszorodtak: *az eddigi négy évfolyam ötre emeltessek*.

Ez azonban nem következett be, hanem ott látjuk a roppant anyagot — mivel az ismereteknek, a pedagógiai elvek figyelembevételével történő elrendezése a szűk keretben lehetetlen volt — a négy évfolyamba mintegy belégyömöszölve.

Mindegy. E tanterv korszakos jelentőséggel bír tanítóképzésünk fejlődésében. És pedig nemcsak önmagáért, hanem azért is, mert körülbelül ebben az időben került a tanítóképzés a rég óhajtott szakvezetés alá.

Kezdetben bizonyos szűkkeblűség, mozdulatlanság, anyagiakban és látókörben való korlátozottság jellemezte vezetésünket. Majd műkedvelő pedagógusok vették át tanítóképzésünk intézését s ez annál riktóbb volt, mert ebben az időben vonulnak be az új erők az állami tanítóképzőkbe, tele újabb eszmékkel a tanítói hivatásról s a tanítóképzésről táplált magasabb ideálokkal, bizo-

nyos türelmetlen haladni- és fejlődni vágyást hozván magukkal a képzőintézetek életébe. Ámde ez élettelen korszakban hiábavalónak látszott a tanítóképzés ifju munkásainak a fejlesztésre irányuló legtöbb igyekezete. A legszebb eszmék megértetlenül, hatástalanul hangzottak és megvalósíthatatlanul kallódtak el s tanítóképzésünk élt napról-napra, komolyabb fejlődésre való kilátástalanságban.

Mintegy 10—12 év óta fordulat állt be s hatalmas lendületnek indult az állami tanítóképzés élete. Eltemetett, elfeledett eszmék a homályból előkerülnek és hozzáértő kezek rendre megvalósítják őket. Lázasan tevékenységet észlelünk ott, ahol megszoktuk, hogy konzervativizmust vagy legfeljebb fontolgatva haladást lássunk. Ez a megértés, a munkának ez a példája, ez a lendület kedvre derítette, munkára ösztönözte, sarkalta, sőt kényszerítette a csüggedő s eddig bizonyos fatalizmussal dolgozó tanárságot. Nem lehet már mozdulatlanságról beszélni, ellenben szinte minden pillanat hoz valami újítást, minden pillanat meghozza a maga meglepetését. Renyhe évtizedek mulasztásait pótló türelmetlen, lázas és évről-évre lázasabb, égetőbb és ma már valósággal szervezetromboló munka foly állami képzőintézeteinkben.

És ez a másik véglet. Mert lázban sem lehet eredményesen dolgozni.

Kezdődik a tanítóképző-intézet túlhalmozásának folyamata az 1905. évi 57.313. sz. rendelettel, mely első komoly és nagy lépés olyan irányban, hogy a kizárólagos tanszakokkal foglalkozó *tanárok a képzőintézetek egységesítő munkájában: a népiskolai pedagógiában heti két órán részt vegyenek, s rideg elméleti szakemberekből pedagógusokká, még pedig gyakorlati pedagógusokká váljanak.* A tanároknak, mint alaposabb tudású és szélesebb látókörű szakférfiaknak, a gyakorlóiskolába való bevonulása a gyakorlati kiképzés színvonalát pár esztendő alatt aránytalanul magasra emelte, de egyúttal nagy mértékben megnövesztette az ifjuság terheit is, mert innentől kezdve a gyakorlati tanítások nagyobb elmélyedést, alaposabb elkészülést s az írásbeli tervezeteknek is többé-kevésbbé mintaszerű elkészítését követelték meg.

Az 1907. évi 22.221. sz. rendelet elismeréssel emlékszik meg „arról a buzgóságról, amellyel a képzőintézetek legnagyobb része az *ismétlő iskolát is bevonta a gyakorlati kiképzés rendjébe*, amelynek alapja immár meg van vetve és bizalommal várja a továbbépítést.”

Miniszteri rendeletek általában több ízben ismerik el a tanártestületeknek a fejlesztésben való kezdeményező munkásságát.

Elismeri ezt a gyakorlati kiképzés intenzív tételét megindító 1905. évi 57.313. sz. rendelet is, mely a tanítói hivatásra való előkészítésre adván utasításokat, a többek között így szól: „Egyes tanító és tanítónőképző intézeteknek tanári testületei a legnagyobb elismerést érdemlő buzgósággal és eléggé nem méltányolható lelkes hivatás-szeretettől áthatott igyekezettel, időt nem sajnálva és fáradtságot nem kimélve, saját kezdeményezésükből már eddig is dicséretes eredményeket értek el növendékeik gyakorlati kiképzésében; egyrészt az által, hogy nem csak közvetve fordítottak élénk figyelmet és kiváló gondot tanítványaik gyakorlati kiképzésére, hanem maguk is élénk részt vettek a jelöltek gyakorlati kiképzésének irányításában.“

Tények igazolják és maga a kormány ismeri el, hogy a fejlesztés szükségét első sorban maga a képző-tanárság érezte és a fejlesztés munkájában is elől járt.

A gyakorlati kiképzésnek inentől folyton tartó fejlesztése önként vonta maga után a *lélektannak*, különösen a *gyermeklélektannak* nagyobb térfoglalását és a *gyermektanulmányozást*, mely immár összes állami képzőintézeteinkben rendszeres tanulmány.

A tanító szociális munkásságára való előkészítés végett kezdeményezte néhány képző-intézet s rendszeresítette kormányrendelet az *ifjúsági egyesületeket*, melyek szintén be vannak állítva a gyakorlati kiképzés rendjébe és újabb tetemes munkával terhelik tanítóképzésünket.

Ily viszonyok közt adta ki a magas kormány 1911-ben a revideált *új tantervet*, utasításaival egyetemben. E nagyfontosságú és különben nagyértékű munka teljessé tette a képző-intézetek túlterheltségét. Maga a tanterv mondja a bevezető sorokban, hogy: „a heti órák számának csökkentése, természetesen, szóba sem kerülhetett; annál sürgősebben szükségesnek mutatkozott egyes tárgyaknál az óraszám emelése“ 36—36 heti *rendes leckeórával* terheli meg az új tanterv osztályonként a tanítónövendékeket, minek következménye az, hogy ifjúságunk d. e. 8-tól d. u. 1-ig és d. u. 3-tól 5-ig van rendes appercipiáló munkával elfoglalva. Fölötte gyöngé mentsége a Tantervnek, hogy e „heti óraszám magasságát jelentékenyen enyhíti a tisztán művészeti vagy gyakorlati tárgyaknak aránylag nagy száma, a helyes tanítási módszer és a célszerű internátusi rend.“ Aki a művészet pszichológiáját ismeri, az tudja azt is, hogy a művészeti tanulmány a legfeszültebb figyelmet kívánja, nem is szólva arról, hogy hosszas és tüzetes gyakorlást követel.

A gyakorlatra nézve pedig megjegyyezhetjük, hogy „nincs tudatos izomműködés, agyműködés hozzájárulása nélkül“ (Lagrange). Ami a „célszerű“ internátusi rendet illeti, ez az ifjuságra újabb, súlyos megterhelést jelent, mert az internátusi „célszerű“ rend mellett még csak nem is könnyíthet magán a túlterhelt, kimerült ifju.

Maga a Tanterv amellett, hogy — mint mondja — a tanítás anyagát „pontosabban meghatározza“ és „célszerűbben csoportosítja“, több tárgynál tetemesen bővíti is; emeli az írásbeli dolgozatok számát; szaporítja a gyakorlati foglalkozásokat; tetemesen megterheli az ifuságot kerti gyakorlatokkal, mert megművelés végett parcellákat osztat ki minden növendéknek; megtoldja a tornatanítás anyagát a kötelező játékkal.

A tananyagnak ez a kibővülése már magában is nagy munkatöbbletet jelent az 1902-ik évi Tantervhez képest, de egyenesen megdöbbenők azok a követelmények, melyeket a Tantervhez csatolt, egyébként nagy tárgyi és pedagógiai tudással, stilusművészettel megalkotott módszeres *Utasítások* támasztanak a roppant anyag feldolgozásával szemben. Ezek a nagyértékű utasítások nem alkusz-
nak, ezek parancsolólag beszélnek, a legtöbb tárgy kezelésénél magas célt tűznek ki s a tananyag tudományos irányú feldolgozását követelik.

Ez magában véve ugyan nem csak nem baj, hanem inkább örvendetes jelenség, mert hiszen tanítóképzésünk emelése a cél; de tanulmányozva tantervünket utasításaival, lehetetlen arra a meggyőződésre el nem jutnunk, hogy e rendszerben, mely *kitűzi a célt, de megtagadja az eszközöket*, nem csak a növendék van hihetetlenül megterhelve, hanem a tanár is meg van bénítva. Ez a tanterv utasításaival sokat követel és megkívánja, hogy a tanár ezt a sokat a szükszavuságot kizáró módon, emelkedettebb szempontból, szigorú módszerességgel, az osztály belévonásával, közös munkaként, a tárgyalt lecke begyakoroltatásával végezze: és ad ehhez a munkához 13—18 éves ifjakat, leánykákat és megtagadja a nagy munka sikeres teljesítéséhez a fizikai időt. *Támadás* ez a tanterv az ő utasításaival a növendék életérdekei ellen, mert szervezetében támadja meg, kimeríti, vagy letöri az ifjút és leányt; s *csapda* a tanárral szemben, mert lehetetlenségek elé állítja a legképzettebb és leggyorsabb munkás tanárt is.

A tanárról azonban ezuttal ne legyen szó. Képességei arányában mindegyik tanár elvégzi feladatát; hogy a növendék súlyos és káros megterhelésével... ezért nyugodtan háríthatja a felelős-

séget a rendszerre, mely őt is szinte lebirhatlan nehézségek elé állította.

De a tanítónövendék naponként 6—7 órában rendes leckén, más 4—5 órában csendes foglalkozáskép végez feszült figyelmet követelő appercipiáló tevékenységet. Ez napi 10—12 órai súlyos munka, melynek elvégzésével azonban még korán sem teljesítette napi feladatát a serdülő ifju. A tantervszerű és a tanítói hivatással járó köteleességek egész tömege vár még reá. Egyéb órákban írásbeli dolgozatot, tanítási tervezetet ír, iskolai tanulmányainak helyrehozhatlan kárával hospitál a gyakorló-iskolában, ahol megfigyeléseiről jegyzeteket készít, gyermeklélektani megfigyeléseket teljesít s azokról számot ad; szerepel az Ifjusági Egyesületben, dolgozik saját Önképzőkörében, részt vesz a Mária-kongregáció gyűlésein, ünnepein, azokra karénekkal, zenével készül; lelki-gyakorlatokat végez, zenekarban, énekarban működik, készül hivatalos és nem hivatalos iskolai ünnepekre; zongora-, orgona- és hegedű-magángyakorlatokat tart, kötelező olvasmányait végzi s azokból kivonatokat készít; az olvasóköri köteleesség szerint ujságot olvas, aztán figyelemmel kíséri az újabb irodalom mozgalmait, jelenségeit is, mert az irodalom tanára azt megköveteli; kielégíti a társadalom kívánságát, mely minduntalan felhasználja a „képezdészeket“ ünnepeken, jótékonycélú hangversenyeken, sőt vidéki notabilitások és nem notabilitások ünnepeltetésén; vagy temetésein; gyakran végez rendkívüli szlőjd- vagy biológiai munkát (ha leány kézimunkát) az intézet érdekében; köteleesség szerint kirándul, tornázik, foot-balloz, táncol, dolgozik a fűvészkertben, kertészkedik, méhészkedik és tagja a lövésztanfolyamnak és tüzoltói gyakorlatoknak.

Tisztelt választmány, én nem kerestem a komikumot és megbotránkoztatni sem akartam senkit; ellenben hivatkozom önökre és összes tanítóképző-tanár kartársaimra, akik ismerik a tanítónövendék agyonhajszolt életét s akik tanuim lehetnek, hogy nem torzítottam semmit, ellenben könnyen megeshetett, hogy ifjuságunk megdöbentően gazdag napjainak rajzából egy-egy vonást kifelejtettem. Mert ki mondhatja, hogy a felsorolt gyakorlatok, tanulmányok, melyek ifjainkat terhelik, nem egytől-egyig szükségesek? Legnagyobb részök a rendes elméleti tanulmány kiegészítésére való; a többi pedig részint a tanító hivatásos munkaköréhez tartozik, részint a tanító erkölcsi és társadalmi állásának megtámogatására szolgáló pedagógiai, hitbeli és illendőségi gyakorlat.

Tantervünk, melynek „borzalmi“ hova-tovább szélesebb

pedagógiai körök beszéd tárgya, azzal vigasztalja magát, hogy „a képzőintézetek növendékeinek maximális heti elfoglaltsága mind a négy évfolyamban 36—36 óra“, de csak egy pár pillantást kell vetnünk a képzőintézetek életére és munkásságára, azonnal kitűnik, hogy a tantervszerű és utasításokban meg különböző rendeletekben körülírt, valamint a tanítóvá való nevelés érdekében megkövetelt munka mintegy 70 heti óraszámában foglalja le a tanítónövendéket akkor, mikor komoly tudósok heti 30 órában állapítják meg azt a maximumot, melyben az ifjúság szellemi munkával veszély nélkül elfoglalható.

És ha a tisztelt választmányban ezek után valaki azt hinné, hogy én sokalлом a Tanterv kiszabta, az Utasítások és a tanítói hivatás kijelölte ismeretanyagot a nemzet tanítóinak, le akarom szállítani a tanítói értelem és tudás színvonalát: az téved, félreismer.

Ami a Tantervben és Utasításaiban van, az mind becses és értékes anyag a tanító számára, kevesebbel a tanítóképzés mai fejlett fokán be sem érhetné, de állítom, hogy ez az értékes anyag kiömlik és veszendőbe megy, nem fér el a mai mederben, nem fér el a négyéves keretek között.

*

A régi tanítóképzés elé csak ezt a feladatot tűzte a kor: átlagismeretet átlagembereknek átlagcélokra. De az újabb fejlődés újabb viszonyokat teremtett s újabb és magasabb célokat tűz a tanítóképzés elé.

A tanítóképzés jelenlegi tanterve ha nem előzi is meg, de — bizonyos hiányait nem tekintve — kielégíti korát; végzetes hibája azonban, hogy a nagymértékben felszaporodott anyaggal szemben megtartja a már régen szűknek bizonyult négy éves keretet. Az volna a feladat, hogy bő ismeretekkel, magasabb képzettséggel fölfegyverzett tanítószágot adjunk a nemzetnek s ez a rendelkezésre álló rövid idő alatt pszichikai lehetetlenség. Magasabb lelki életre való neveléshez, ismeretek közléséhez elegendő idő kell. Csak azokat az ismereteket sajátítottuk el valóban s csak azokkal rendelkezhetünk, melyek más képzetekkel és ismeretekkel jól meg vannak támogatva. Csakhogy erre a megtámogatásra nem érkezünk, mert a négy éves keret a tanárt megköti, szükséztavuságra kárhóztatja. A tanári szükséztavuság nem érdem, mert a tanár azért van, hogy minél több appercipiáló rokonképzetet nyújtson és minél nagyobb érzelmi diszpozíciót keltsen. Most sietve halmozunk képzetet képzetre, s a képzetfolyamatoknak ez a rohamos áradata

képes ugyan arra, hogy partot mosson, romboljon, pusztítson az idegzetben, de hogy termékenyítő anyaggal betöltse a lelket, arra nem alkalmas. A sebtén szerzett képzetek nem tiszták, nem állandók, könnyen homályosulnak el a tudatban, könnyen törlődnek ki a tudatból; a sok igen különmemű, egymással nem asszociálódó képzetek egymást nyomják el, pusztítják ki; az ifju diszpozíciói nem érvényesülnek, lelke el van nyomva, képzetei veszendőbe mennek, elkallódnak, tudása nincs: egész munkánk eredménye illuzóriussá válik. Röpké képzeteket appercipiál az ifju csak azért, hogy mielőbb átadja őket a feledésnek. Futólag föl-szedett képzetek nem válnak a lélek igaz tartalmává, hanem mint ráaggatott rongyok lefityegnek róla, majd lemállanak s marad a lélek csupasz, tartalmatlan, üres. A bevégzett műveltségű ember magasabb öntudatára a tanító ilyen képzés mellett ritkán emelkedik.

Két tényező volna alkalmas arra, hogy a tanítót ne *fél-emberré*, hanem bizonyos fokig *befejezett műveltségű* egyénné műveljük. Az egyik az *irodalmi*, a másik a *filozófiai* mélyebb kiművelés. Együtt is említhetném a magasabb művelődésnek ezt a két ágazatát, vagy tényezőjét, mert sokféle találkozásuk van s egyik a másik nélkül hiányos volna; mégis hadd válasszam szét és hadd szóljak előbb az *irodalmi* műveltség fontosságáról. Művelt ember olvasottság nélkül el sem képzelhető. Az irodalom ismerete és az irodalmi eszmék megértése adja meg a léleknek azt az emelkedettséget, mely az igazi műveltségnek, bevégzettségnek kritériuma és föltétele. Ámde klasszikus művek nem érik be sebtén való, vagy kivonatos átolvasással, hanem többszörös komoly tanulmányozást, elmélyedést kívánnak, mert megértésükhez minél több appercipiáló újabb képzet szükséges. Sajátunkká igazán csak az válik, amien s amivel kapcsolatban gondolkoztunk. Nem elég a befogadás; gondolkodnunk kell, hogy művelt, öntudatos, termékeny legyen a lélek, hogy produkáljon is valamit.

És ez az, amit tanítóképzésünk a négy-éves szük keretben el nem ér, el nem érhet.

A *filozófiai* mélyebb kiművelés szükségét már régóta érezzük, többen kifejeztük a multban s legutóbb *Fináczy* Ernő hangoztatta az 1912. évi kiskunfélegyházi közgyűlésen tartott, nem eléggé méltatott és méltányolt szép előadásában. *Fináczy* Ernő a tanítót bevégzett műveltségű egyénnek szeretné látni. „Művelt embernek pedig intellektuális szempontból nem azt nevezem — így szól — aki terjedelmes ismeretanyagot képes befogadni, hanem aki azt,

amit tud, (ha materiális tekintetben kevesebb is) *egységben* látja, részeit egybe tudja kapcsolni, egymásra tudja vonatkoztatni, magasabb szempontok uralma alá tudja helyezni. Nem pusztá konglomerátuma az ismereteknek, hanem belső összefüggésük és szervezethegységük teszi a műveltséget.“ Sokallja és sokféleképpen tartja a kitünő előadó a tanítóképző anyagát, melyet a négy év keretei közt csak „kompendiosusan“ lehet feldolgozni, az ilyen tanulás pedig „a szellemi energiát nem fokozza, hanem ernyeszti; a finomabb gondolkodást lehetetlenné teszi.“ Az összefoglaló *filozófiai* műveltség szempontjából óhajtja a pedagógiai szakképzést is az általános képzéstől lehetőleg elválasztva a befejező évekre koncentrálni; a tanítóképzést pedig a jelöltek és kilépő ifjak „tulságosan fiatal életkora“ miatt, másrészt „a tárgyak sokféleségéből eredő kimerültség“ megszüntetése s általában a tanítói műveltség emelése végett *hat évfolyamra* óhajtja kifejleszteni.

De észrevette tanítóképzésünknek a megdőbentő zsufoltságából származó nagy hibáját egy másik kiváló tudósunk is: *Beke Manó*, aki a szabadtanítás országos szervezésével kapcsolatban így szól a tanítósnak a szabadtanításban való használhatóságáról: „*a mai tanítóképzés éppenséggel nem alkalmas arra, hogy a tanító továbbtanulásának, szabad elhatározásából eredő önképzésének alapját megvesse.* Amit tanul az ifju, az nagyrészt olyan, hogy fiatal kora és előismereteinek hiányossága miatt megemészthetetlen... Nem csodálom, ha ilyen körülmények között a tanítóképzőkből igen sokszor fásult, elfáradt, szellemi frisseségüket veszített, zavaros tudású növendékek kerülnek ki.“

S mondta ezt a tudós 1907-ben, amikor a helyzetet nagyban súlyosbító 1912. évi Tanterv és Utasítás még meg sem volt. Most vajjon mit mondana?...

Ime, ilyennek látják tanítóképzésünk jelen szervezetét, rendszerét, akik azt semmi érdektől nem zavartatva, madártávlatból, elfogulatlan, de éles szemmel nézik.

*

Hadd világítsak rá még egy szempontból tanítóképzésünk fejlesztésének és újabb reformjának szükségességére.

Ez a tanító *társadalmi állásának* szempontja.

A tanítói osztály öröklött bajt, terheltséget hozott magával a világra. S a meg-megújuló korszakok folyamán a társadalmi fejlődés is csak megaláztatást hozott a számára. Egy nagy fejedelem

fölemelte egyszer a tanítót magasra, amikor állását a papi állással egyesítette. Fölemelte a tanítót a papban. De jött a fejlődés, elvált a két hivatali ág; a papság megtartotta a népnevelői hivatal minden előnyét és a tanítóra hárította minden nyomoruságát. Majd újabb differenciálódás következett. A közép- és felsőoktatás tanítói elváltak a nép tanítóitól műveltségben, cimben és társadalmilag egyaránt. S a tanító most is ott mélyen alant maradt. Még pedig oly mélyen, hogy sokáig helyzetét sem érezte. Nem voltak társadalmi igényei; nem volt tanítói öntudata.

A demokratikus irányú fejlődéssel azonban öntudatra ébredt s nemzetnevelő, nagyjelentőségű munkájának megfelelő társadalmi állást követel. *Intellektuális és szociális* emelkedés felé tör. Ki tagadhatja meg ezt a jogot tőle?

Az V. egyetemes tanítógyűlés kimondja, hogy 1. az általános műveltséget a tanító a középiskolában szerezzék meg, 2. a nevelési tárgyakat a tanítók is ugyanabban a terjedelemben tanulják mint a középiskolai tanárok, 3. a tanítói oklevél ezek szerint értékileg a középiskolai tanárral teljesen egyenlő legyen, csupán a tárgyi szakképzettségre nézve különbözzék.

Megismétli e határozatot az 1912. évi VII. egyetemes tanítógyűlés, mely *a jelenlegi tanítóképző-intézet helyett a középiskola VIII. osztálya fölé szervezett Pedagógiai Akadémia mellett foglalt állást.*

Első pillanatra elárulják e határozatok, hogy a tanítóság immár nem elégszik meg eddigi *középfoku* kiképzésével. De elárulnak egyebet is. Hogy nincs megelégedve a tanítóság a *szociális állással* sem, melyet a jelenlegi tanítóképzés neki biztosítani képes. Ez oknál fogva akadémiai képzést követel, mely formáiban a középiskolai tanárok egyetemi képzéséhez simuljon. Ettől várja a tanítóság *intellektuális és szociális* emelkedését. S ezt a képzés eddigi elveinek lehető mellőzésével és formáinak teljes lerombolásával akarja megvalósítani, mert nincs megelégedve a tanítóképző-intézeteknek sem *munkájával*, sem *szociális állásával*.

És e két kérdésben a tanítóságnak, fájdalom, igaza van. A tanítóképző-intézet — amint láttuk — jelen szervezetében és túlterheltségével csakugyan nem képes a tanítóság és a népnevelés intellektuális érdekeinek kielégítésére, nem pedig annál kevésbbé, mert — amint azt a tanítóság nagy sérelemkép minden alkalommal panaszolja — vannak képző-intézetek (a felekezetiiek közt t. i.), melyek még a négyéves keretet sem bírják vagy azt sem akarják

tartalommal megtölteni s így a tanítóság intellektuális érdekeit mintha nem is szándékoznának képviselni. És a tanító *szociális* állását hogy volna képes előmozdítani a mai tanítóképző-intézet, mikor neki magának sincs a teljesített munkához méltó szociális helyzete.

Egyben azonban nincs igaza a tanítóságnak. Abban t. i., amikor azt hiszi, hogy a középiskolai oktatás és egyetemi képzés egyszersmind a tanítói képességet, használhatóságot s így a népoktatás színvonalát is emelné. Nem, ezt a kettőt a középiskolai és egyetemi képzés határozottan aláásná; mert a tanítót tanítóvá *nevelni* kell, a középiskola pedig nincs berendezkedve a tanítóvánevelésre és nem is akarna erre berendezkedni, de az egyetem sincs berendezkedve a tanítóképzésre és nem is tudna erre berendezkedni.

Tanítóképzésünk kifejlesztésének ott kell tehát végbemennie, ahol e képzésnek történeti multja és történeti alapjai vannak: *a jelenlegi tanítóképző-intézetekben*. De fejleszteni kell képző-intézeteinket technikai, lélektani, pedagógiai és társadalmi okokból egyaránt, *fejleszteni kell magasabbfokú iskolákká s ez oknál fogva semmi sem sürgősebb, mint egyelőre az ötödik évfolyam felállítása.*

Bátor vagyok előterjeszteni indítványomat:

*Minthogy a tanítóképző-intézeteket az 1902. évi Tanterv s újabban az 1912. évi Tanterv és Utasítás tananyaggal olyan mértékben halmazta el, hogy e tananyagának elhelyezése, az osztályok közt való pedagógiai felosztása, nemkülönben az Utasítások értelmében való feldolgozása részint technikai okokból, részint az ifjúság fejletlen kora miatt, illetőleg komoly lélektani és pedagógiai okoknál fogva lehetetlen; továbbá, minthogy a tanítói érdekek és általában a népnevelés érdeke a tanítóképzés és a tanítóképző-intézet fejlesztését és emelését parancsolólag kívánja: intézkedjék a választmány az iránt, hogy a T. I. T. O. E.-nek f. évben tartandó közgyűlése a nm. miniszter urnál a képzőintézet négyéves keretének **ötévesre** való kibővítését kérje és szorgalmazza.*

Léva, 1914. jun. 5.

Köveskúti Jenő.

A tanítóképző-intézeti törvény megalkotása.

Egyesületünknek 25 éves fennállása alatt legfőbb törekvése tanítóképzésünk törvényes rendezésének kieszközlése volt. Egyesületi életünknek ez a kérdés ugyyszólván tengelyévé lett. Célunk elérése érdekében nem csupán a tanügyi kormányhoz ismételten intézett sürgető kérelmezésre szorítkoztunk, hanem beható viták folyamán megállapítottuk a törvényes rendezés alapelveit és hosszas tárgyalások eredményeként kidolgoztunk s közgyűlés elé is terjesztünk 1898-ban és 1908-ban egy részletes törvénytervezetet is.

Kitartó és egy egységes tanítóképzési törvény megalkotását célzó küzdelmünket azon mindennapi tapasztalaton nyugvó tudatunk váltotta ki, hogy a tanítóképzésre nézve ma is érvényben levő 1868. évi 38. t.-c. minden ízében túlhaladott és elavult. A közel félszázados fejlődés folytán ügyünk messze kinőtt törvényes kereteiből; annyira, hogy a meglevő törvényes alap az ügy fejlődésének nem éltetője, hanem akadályozója lett. Ilyen körülmények között szinte érthetetlen, hogy egyesületünknek a törvényes rendezésre irányuló törekvései a mai napig meddők maradtak és az az állapot állott elő, hogy ez ügynek különösen az utolsó évtizedben bekövetkezett szinte páratlanul álló gyors fejlődése folytán ugyyszólván teljesen törvényen kívüli állapotba jutott. E jelenség magyarázatát kulturánk fiatalságán és abból kifolyólag törvénnyel meg nem köthető gyors alakulásán kívül a tanügyi törvények alkotására különösen kedvezőtlen politikai viszonyainkban találjuk meg. E viszonyok okozták, hogy egy-két ígéretet leszámítva, csupán a Berzeviczy-féle törvényjavaslat tekinthető egész legújabb alkotmányos éránk alatt azon egyetlen komoly törvényalkotási kísérletnek, amely tanítóképzésünket is szabályozni akarta.

Aki közéletünket nyitott szemekkel figyeli, az láthatja, hogy viszonyaink kulturális törvényalkotásra rég nem voltak oly kedvezők, mint aminők ma. A kultuszminiszteri székben olyan férfiu ül, aki éles szemmel látja közoktatásügyi intézményeink hibáit és félszégeit, és aki nagy energiával fogott hozzá a hibák javításához és a félszegségek kiküszöböléséhez. Vétkes felületesség és nemtörődöm-ség lenne tehát egyesületinktől, hogyha e kedvező időt és alkalmat régi törekvései megvalósítására fel nem használná; hogyha nem sietne javaslataival annak a kultuskormánynak a támogatására, amely ismételten kifejezésre juttatta, hogy az illetékes tanügyi körök szakvéleményét szívesen fogadja és a lehetőségek határai között értékesíti is.

Ez a felfogásom vezetett akkor, amikor egyesületi évünk kezdetén a szervezeti kérdéseknek munkaprogramunkba való beillesztését szorgalmaztam; ez vezetett akkor is, amikor a választmánynak a törvénytervezet elkészítésére vonatkozó megbízását és annak legközelebbi jubiláris közgyűlésünk elé való terjesztését elfogadtam. Elfogadtam annál inkább, mert hiszen munkámat a mult alkotásai, nevezetesen egyesületünknek már megalkotott törvénytervezete megkönnyítik, egyesületi életünk jelen ciklusában elhangzott előadások, valamint tanügyi kormányunk eddigi fejlesztő intézkedései pedig az irányt megszabják.

Alapgondolatom a tanítóképzés törvényes szervezésére vonatkozólag az, hogy nekünk a *történelmi* fokozatos *fejlődés* alapján és útján meg kell maradnunk, de a tapasztalat által igazolt újításoktól sem szabad visszariadnunk. Tanítóképzésünk mai rendszere bevált, a tanítóképzőknek közoktatásunk szervezetében való helye kijegesedett. A mai rendszert kell tökéletesítenünk, ezt a helyet kell pontosan elkülönítenünk és körülhatárolnunk.

Alapelveim: a hazai tanítóképzés *egysége*, benne a magyar *nemzeti eszme* uralma, erősen kidomborodott *szakiskolai* jelleggel a befolyásos, egységes és szakszerű *állami ellenőrzés* és felügyelet érvényesítésével. Ezekhez az elvekhez helyesség és kivihetőség tekintetében ma már szó nem fér. A kérdés csupán az, hogy miféle törvényes rendelkezésekkel tudjuk ezen helyeseknek és célszerűeknek elismert elveket megvalósítani?

Alapul egyesületünk 1908. évi törvénytervezetét ma is elfogadhatónak tartom, bár nyomban megállapítom, hogy egyes részei ma már túlhaladott álláspontot képviselnek és hogy más részei törvénybe be nem illeszthetők, abba nem valók. Így tehát egy új törvénytervezet elkészítése elől nem térhetünk ki. Mielőtt azonban egy törvénytervezet részletes kidolgozásához bárki hozzáfoghatna, ismernie, tudnia kell azokat az intézkedéseket, amiket tervezetbe bele akar vinni; ezek ismerete nélkül céltalanul dolgozik, időt és munkát pazarol. Ettől meg kell a tervezőt, a választmányt és a közgyűlést kimélnünk.

A törvénytervezetbe, felfogásom szerint, mindenesetre felveendők a következők:

1. A tanító- és tanítónőképző-intézetek olyan *szakiskolák*, amelyek növendékeiket a tanítói pálya betöltésére készítik elő és képesítik.

2. Tanítóképző-intézetek felállítása és fentartása az állam joga

és kötelessége. Azonban felállíthatnak és fentarthatnak a törvényben megszabott feltételek szoros betartásával tanítóképző-intézeteket politikai községek és törvényes szervezettel bíró hitfelekezetek is. A kormány ezen iskolafentartóknak szerződéses feltételek között segílyt adhat. A törvényes feltételeknek eleget nem tevő tanítóképző-intézeteket a kormány bezárhatja.

3. Tanítóképző-intézetek közművelődési középpontokban, lehetőleg törvényhatósági székhelyeken és olyan városokban állítandók fel, amelyeknek magyar nyelvű és érzelmű társadalma van. A már felállított képzők elhelyezése a lehetőség szerint ezen elv alapján módosítandó.

4. Az összes tanítóképzők 3 tanítós elemi és gazdasági ismétlődő népiskolával, vagy az utóbbi helyett ipari gócpontokban iparos- és kereskedő tanonciskolával és ifjúsági egyesülettel hozandók szerves kapcsolatba; legalább 2 kat. holdnyi gazdasági kerttel, megfelelő nagyságú torna- és játszótérrel, internátussal és köztartással látandók el.

5. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter e törvény alapján a tanítóképzők építésére és felszerelésére mintaterveket és szabályzatot ad ki, amelyek az összes magyarországi képzők építésénél és felszerelésénél kötelezők. A hitfelekezeteknek és községeknek a kormány indokolt esetben szerződésileg megállapítandó feltételek között építési és felszerelési segílyt adhat.

6. A tanítóképző-intézetekbe a közép- és polgári iskolák 4 alsó osztályát sikerrel elvégzett olyan tanulók vétetnek fel, akik 14. életévüket betöltötték, de 18. életévüket még nem haladták meg, akik ép testűek, egészséges szervezetűek és ép érzékűek, akiknek zenei hallásuk van, akik kifogástalan előéletűek és magyarul tudnak.

7. A tanulókat a felállított feltételek igazolása alapján az iskola igazgatója veszi fel és írja be. Egy osztályba legfeljebb 40 növendék vehető fel.

8. A tanítóképző-intézetekben tandíj nincs; a kifogástalan magaviseletű, szorgalmas és jó előmenetelű, szegénysorsú tanulók az állami tanítóképzők internátusába és köztartásába ingyenes, vagy féldíjű segéllyel vehetők fel, avagy pénzbeli segéllyben részesíthetők. A segílyt a tanári testület javaslata alapján a vallás- és közoktatásügyi miniszter itéli oda.

9. A tanítóképző-intézetek öt évfolyamos és öt osztályos intézetek, amelyekben a közműveltséget nyújtó tantárgyak ép oly lényegesen hozzátartoznak a hivatásszerű kiképzéshez, mint a neveléstudományi tantárgyak és a tanítói gyakorlat.

10. A tanítóképző-intézetek tantárgyai azok, amiket az érvényben levő tanítóképző-intézeti tanterv felsorol (természetesen a törvénytervezetben fel lesznek sorolva); a neveléstudományi tantárgyak azonban behatóbban és nagyobb óraszámmal tanítandók és a tanítási gyakorlatokra a jelenleginél lényegesen több idő fordítandó.

11. Az állami és községi, valamint azon tanítóképzők tanítási nyelve, amely eddig is magyar volt, a magyar. A már felállított vagy még felállítandó idegenajkú tanítóképzők tartoznak az összes neveléstudományi tantárgyakat, a magyar nyelvet és irodalmat, a földrajzot, a történelmet, alkotmánytant, mennyiségtant és fizikát jövőben kizárólag magyarul tanítani. A magyar nyelvű tanítóképzőkben viszont az illető vidék nemzetiségi nyelve rendes tantárgyul felvehető.

12. Az összes tanítóképző-intézetekre kötelező tantervet és tantervi utasítást a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter adja ki; csakis az általa engedélyezett, vagy tudomásul vett tan- és vezérkönyvek, tanszerek és térképek stb. használhatók.

13. Az állami tanítóképző-intézetek részletes tanulmányi rendjét, szervezeti, rendtartási és ügykezelési szabályzatát a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter állapítja meg. Az államsegélyes községi és felekezeti intézetekre nézve ezen szabályzat szerződésileg kötelezővé teendő.

14. A tanítóképző-intézetek hivatásszerű munkáját a tanári testület végzi, amelynek feje és az intézet közvetlen előljárója az igazgató.

15. Tanítóképző-intézeti tanároknak és gyakorlóiskolai tanítóknak kizárólag tanítóképző-intézeti tanári képesítéssel bíró, magyarul teljesen tudó és feddhetetlen életű magyar honpolgárok alkalmazhatók. Az alkalmazás legfeljebb két évig ideiglenes, azontul végleges és életfogytiglan tartó. Az alkalmazás tanszakokra, lehetőleg tanszékekre szól; a képesítettséghez nem tartozó tantárgy tanítására senki sem kötelezhető.

16. A tanítóképző-intézetek tanárainak szolgálati viszonyait, valamint az ellenük irányuló fegyelmi eljárást az állami tisztviselők részére megalkotandó szolgálati és fegyelmi törvény szabályozza. Mindaddig, amíg ez a törvény megalkotva nincs, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter bírákból és tanárokból az összes képzők tanáira kiterjedő hatással országos fegyelmi bíróságot alakít, amelynek ítéletei ellen a közigazgatási bírósághoz lehet felebbezni.

17. A tanítóképző-intézeti tanárok és igazgatók javadalmazása mindenkor az első folyamodású bírák javadalmazásával lesz egyenlő; a helyi előléptetés rendszere rájuk is kiterjesztendő.

18. Az összes hazai tanítóképző-intézetek felügyeletének és ellenőrzésének ellátása végett az ország tanítóképző-intézeti tanterületekre osztatik fel, minden tankerület élén egy hatósági jogkörrel felruházott tanítóképző-intézeti főigazgató áll. A főigazgató az adminisztratív teendők ellátása végett segédszemélyzettel látandó el.

19. Tanítóképző-intézeti igazgatóvá és főigazgatóvá csak képezdei tanári képesítéssel bíró és a tanítóképzés terén működő tanár, illetőleg igazgató nevezhető ki. A főigazgatókat és állami tanítóképző-intézeti igazgatókat a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter előterjesztésére Őfelsége a király nevezi ki.

20. A főigazgatók felügyeleti jog- és hatáskörét a törvényben körülírt határok között a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter az összes tanítóképzőkre érvényes hatállyal szabályzatilag állapítja meg.

21. Népiskolai tanítói állás betöltésére a tanítói oklevél jogosít, amelyet a tanítójelölt a tanítóképzőben megtartott tanítóképesítő-vizsgálat sikeres letételével szerez meg. A tanítóképesítő-vizsgálat államvizsga jelleggel bír.

22. A tanítóképesítő-vizsgálat két részből áll: *a*) alap, vagy érettségi vizsgálatból és *b*) szak- vagy képesítő-vizsgálatból.

23. Az alapvizsgálatot a jelölt a *negyedik* (lehetne szó a harmadik évfolyamról is!) évfolyam befejeztével teszi le a kultuszminiszter által kinevezett elnök és a tanári testületből alakított vizsgálóbizottság előtt. E vizsgálat kiterjed a tanítóképző-intézet összes addig tanított közműveltségi tárgyaira és sikeres letétele az ötödik évfolyamra való beiratkozásra jogosít. E vizsgálat nyelve a magyar tannyelvű képzőkre nézve a magyar, a magyarral vegyes más tannyelvű képzőkre nézve tantárgyanként az a nyelv, amelyen a tanítás folyt.

24. A szak- vagy képesítő vizsgálat a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter által a tanári testület tagjaiból, tanfelügyelőkből és tanítókból minden intézetre nézve külön kinevezett tanítóképesítő-vizsgáló bizottság előtt, a minisztertől alkalomról-alkalomra a tanítóképzés munkásai sorából kinevezett elnök elnöklété alatt folyik. Tárgyai az összes neveléstudományi tantárgyak, a tanítási gyakorlat, a magyar nyelv és irodalom, Magyarország földrajza, történelme és alkotmánya, végül az összes népiskolai tantárgyak

tananyaga, tanmenete és módszere. (Amennyiben a harmadik évfolyam végére helyeztetnék az alapvizsga, a tantárgyak közé fölveendő a mennyiségtan és fizika is.) E vizsgálat nyelve a magyar. E vizsgálat sikeres kiállása az ország összes tanítói állásaira jogosít.

25. A vizsgálati eljárást a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter az összes tanítóképzőkre érvényes szabályzattal állapítja meg.

26. A tanítóképző-intézeti tanárok elméleti és gyakorlati képzésére a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter tanítóképző-intézeti tanárképzőt szervez, amelyben a hittan kivételével a tanítóképző-intézet *összes tantárgyaira* a tanárokat, valamint a gyakorlóiskolai tanítókat kiképezteti. A képezdei tanárképzőbe való felvétel népiskolai tanítói oklevél, vagy érettségi bizonyítvány, vagy polgári iskolai tanítói oklevél alapján történik; az elméleti képzés helye az egyetem, műegyetem, a rajztanári képző, vagy a m. kir. zeneakadémia; ideje a polgári iskolai tanítókra nézve 2 év, a többiekre nézve 5 év; a gyakorlati kiképzés helye a tanárképző székhelyén e célra kijelölt népiskolai tanító(nő)képző és gyakorlóiskolája.

27. A képzés befejeztével a jelöltek az országos tanítóképző-intézeti tanárvizsgáló-bizottság előtt tanári illetőleg gyakorlóiskolai tanítói vizsgálatot tesznek, amelynek sikeres kiállása képezdei tanári, illetőleg gyakorlóiskolai tanítói állás betöltésére képesít. E vizsgálat nyelve magyar. A vizsgáló-bizottság tagjait egyetemi, polgári és elemi népiskolai tanítóképző-intézeti tanárok sorából a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezi ki.

28. A tanítóképző-intézeti tanárképzés és képesítés rendjét a vallás- és közoktatásügyi miniszter külön szabályzatban állapítja meg.

*

Megengedem, hogy olyan intézkedéseket, amelyeket mások fontosaknak tartanak, én itt elmulasztottam felsorolni, vagy mások szemében lényegtelen intézkedéseket vettem fel; ezeket a hiányokat magában a törvénytervezetben iparkodom majd pótolni. Annyi azonban kétségtelen, hogy mindaddig, amíg ezen itt felvetett kérdésekre nézve közös megállapodásra nem jutottunk, sikeres törvénytervező munkát nem végezhetünk.

Még egyet! Az összes jelekből ítélve én törvénytervező munkánkat égetően sürgősnek látom. Félhivatalos közlések szerint közoktatásügyünk feje a közigazgatás törvényhozási rendezése kapcsán a népoktatásügyi törvények revízióját határozta el és a revíziót előkészítő bizottságot a miniszterium kebelében megalakította.

A tanítóképzés törvényes rendezéséről azonban egyetlen közleményben sem tétetik említés. Első lépésnek ezekből kifolyólag azt javasolom, hogy egyesületünknek egy küldöttsége *azonnal* keresse fel miniszterünket és a többi illetékes tényezőt és feltárva ügyünknek ugyszólván törvényen kívüli állapotát, kérje ennek törvényes rendezését, felajánlván egyben ez irányú munkásságát. Résen kell lennünk, nehogy az utódok ama jogos szemrehányása érjen bennünket, hogy nem használtuk ki az alkalmas pillanatot ügyünk törvényes rendezésére, a tanítóképző-intézeti törvény megalkotására.

Mohar József.

A tanítónőképző intézetek magyarnyelvi oktatásának filozófiai vonatkozásairól.

(Folytatás.)

A retorika feldolgozása is erősen bevilágíthat a társadalmi élet küzdelmeibe akkor, midőn pl. arra az igazságra mutat rá, hogy a szabadság és a felelősség érzete el nem választható. Tehát az ifjúságot mértékletességre inti, nyugalomhoz szoktatja, aminek koruk fiziológiai és érzelmi élete erős ellensége. Önálló szemléletre, gondolkodásra s objektív kritikára nevel. Itélőképességüket szigorú logikával az igazság javára foglalkoztatja s ezzel az önkritika, a fegyelmezettség, az önképzés utját egyengetvén, megvilágítja a hodegetikus accomodatio értékét is. Többek között láttatja azt is, hogy a világosan taglalt, átértzett, logikus gondolatsorok milyen hatást gyakorolnak az akaratra. Láthatja ezt az ifjúság a gyakorlóiskola ünnepélyein, melyeket önállóan vezet s azokon önállóan beszél, hogy e cselekedtetés fokozza-e az akaraterőt s az egyéni felelősséget próbára teszi-e? Kibővítve e kört, tájékozódik a modern jótékonyosság céljairól is s e cél szolgálatában csak a megbecsülésre érdemes eszközöket válogatja ki, tekintet nélkül arra, hogy a társadalom sokszor a félreismerésen alapuló külső sikert értékeli-e.

Az irodalom az ily irányu oktatásra a fentebbieknél még tágabb teret nyújt. Egy-egy író ismertetésénél bő alkalom nyílik a művészi filozófia megbecsülésére. Az ily szellemű tanítás a tanítónőjelölteknek erkölcsi tartalmat ad, mert mikor az irodalom nagy körét, évszázados fejlődését megcsodálják, megcsodálják egyuttal azt az értékes életenergiát, azt a munkaerőt is, mely minden egyes irodalmi művet megteremtette. Nemcsak megcsodálják, de meg is

becsülik, értékelni tanulják. Értékelni tanulják az emberi munkát, értékelni etikai jelentőségét abban a világnézetben, hogy munka az élet: az emberben, az ember által és a természetben vagyis az ember körül. S az egyetemesség e nagy munkatestén értékelni tanulják saját, élesen körvonalozott munkakörüket is. Még akkor is, midőn e munkájukkal szemben a társadalmi kritika látszólag kedvezőtlen. Kedvezőtlen, amikor pl. megtagadja tőlük az aktívan alkotó tevékenység érdemét. Még ekkor is, ha Spencer hullám-elmélete alapján a konzerválás eszközei; mert még ekkor is azt látják, hogy a ritmusos eszmei mozgás világában számottevő helyük van. Avagy a rend, fegyelem, tekintély, szokás, mint reakciós vonások, melyeket a tanítónő megbecsül és fenntart, nem járulnak-e hozzá az állam, az emberiség életének fenntartásához is? S a szeretet, a gyöngédség, a megnyugvás, a reakció e kimagasló érzései, az élet nem oly törvényszerű s kötelező szükségletei, mint az aktív ember szabadságvágya, élvezetre törekvő vagy utilisztikus küzdelme? Az irodalmi élet ismertetésénél így veszi észre a tanítónő-jelölt, hogy a jövő kiépítésében tekintélyes része van s tőle függ, hogy ez a rész értékes is legyen. Tőle függ, hogy a jövő generációba egészséges társadalmi optimizmust tud-e önteni s tud-e oly nemzedéket nevelni, mely a szocializmust nem pusztán kenyérkérdésnek nézi. Tőle függ, hogy be tudja-e őket a szociális etika világába vezetni. Tőle függ, hogy milyen egyéni erőt tud a társadalom javára kifejteni. Tőle függ, hogy vajjon a gyermekben csak a gyermeket figyeli s látja-e vagy a jövő emberét is; tőle, hogy munkáján mindenkép könnyíteni akar-e, vagy az élet küzdelmeire lassankint, fokozatosan megedzi. Ezeknél fogva is széles alapot kell adni az irodalmi oktatásnak. Széles alapot kell adni azonban azért is, mert mikor a jelölt a képzőt elhagyja, legjobb esetben, a további önképzés esetében is, pedagógiai szaktanulmányai jobbra elvonják az irodalmi élet megfigyelésétől. Az irodalmi tanításnak mindezek alapján örök értéket kell láttatnia. Nem a modern élet megalkuvó szellemét, hanem a filozófiai okoskodás útján legjobbnak tartott élet szellemét. Mert igaz ugyan, hogy a tanítónőképző is az életnek nevel, a társadalmak nevelőit neveli, de éppen e céljánál fogva csak az egészséges életnek nevelhet; romlott társadalmakkal már hivatásánál fogva is szembe kell helyezkednie.

Az ifjúsági irodalom is e cél szolgálatában áll. Kardinális erényeket láttat: önuralmat, elvek megtartását, emberszeretetet, igazságosságot, a cselekedetek lelkiismeretes végrehajtását, fegyel-

mezett gondolkodást, a felelősségérzet szükségszerűségét stb. Ez olvasmányok által átérzik, hogy a szellemi élvezeteknél nincs nagyobb élvezet s a nő boldogsága is többnyire attól függ, hogy önmagában mi s ritkán attól, hogy miye van, vagy más által minek látszik lenni. Ezért nem célszerűtlen, ha a regények helyét egyrészt életrajzok foglalják el, hogy a tanítónő-jelöltek az életet a maga valóságában lássák tisztán és helyesen. Tisztán, nehogy a képzelet koruk sejtelmes képeinek még fantasztikusabb formát adjon s téves fogalmakat szerezve kelleténél többet csalódjanak. Az ily természetű olvasmányok a természetükben rejlő bizonyos fokú érzelgősséget is ellensúlyozhatják, belső szemléletre nevelnek s hőseik példája erősen hat. Erősen hat s nagy jelentősége van, mert a nő utánzó képessége igen fejlett. Hogy e téren vannak hiányok, bizonyítják írásbeli dolgozataik, melyekben eléggé őszintén nyilatkoznak meg. Így pl. 30 tanítónő-jelölt közül csak három olvas tudományos műveket. Egy kijelenti, hogy csak kényszerből olvassa s egy megindokolja, hogy azért nem olvashat, mert csak este van szabad ideje, amikor fáradt s szórakozni akar. Mithológiát olvas egy, bibliát egy, mesét négy, izgalmas kalandokat egy, drámát kettő, utleirást hét, történeti regényt kettő s összevevésre mindenféle regényt 24. Ezek között az egyik megjegyzi, hogy teljesen rendszertelenül olvas pl. tegnap Dickens, ma Biró Lajos s holnap Byron művét. Legtöbben Jókai, Mikszáth és Ohnet műveit olvassák. Van olyan is, aki még a regények között is a hangzatosabb címűt keresi. Van, aki egy időben olvassa Fogazzaro s D'Annuncio műveit. A „Zászlónk“ című ifjusági folyóiratot egy olvassa; többen az ifjusági folyóiratok ellen, egyesek mellette szólnak. Verset olvas kettő, megjegyzi azonban, hogy a prózát a versnek elébe helyezik. A költők közül leginkább Arany, Petőfi, Szabolcska, Goethe, Schiller, Lenau, Heine műveit olvassák. E vázlatos áttekintés is igazolja, hogy a tanulók jórésze a regények világában él. Sokan azt mondják, hogy e jelenségnek bizonyos fokú társadalmi alárendeltségük s történeti fejlődésük konzervativizmusa az oka. Mások az okot a társadalomnak abban az életfelfogásában keresik, mely a tanítónői pályát még mindig csak átmenetnek tekinti. Átmenetnek a családi életbe, amikor a cél eszközzé válik, ami viszont az odaadó, hivatásszerű munka értékét csökkenti. Sőt vannak olyanok is, kik azt életkoruk pszichológiai és fiziológiai váltoásaival hozzák kapcsolatba. Bármint legyen is, az kétségtelen, hogy a tanítónőképzésnél, hol gondtalan leányokból gondos, öntudatos nevelőket képeznek, a céltudatosságot

munkájuk sikere érdekében is erősen fejleszteni kell. Fejleszteni kell a józan kritikai közvéleményt annál inkább, mivel a modern irodalom sokirányú esztétikai izlése szélsőséges véleményeket alakít ki, melyek lelkükben zavart okoznak s erkölcsi ítéleteikbe, esztétikai izlésükbe homályt, ingatagságot visznek. Fejleszteni kell, hogy észrevegyék, miként az ifjúsági irodalom se a hedonisztikus, se az utilisztikus elv szolgálatába nem szegődhetik, hanem jobbra idealisztikus célt kell szolgálnia. Észrevegyék azt az igazságot is, melyet Paulsen Ellen Key-el szemben állít, hogy a mai irodalom kissé túlindividualisztikus, tekintélyellenes áramlatával, a gyermek jogainak, igényeinek túlságos ápolásával mint teszi a kötelesség a felelősségérzetet, ezzel kapcsolatban a társadalmi életet lassankint mindig nehezebben elviselhetővé.

Mindezek, az itt csak vázlatosan sorakoztatott érvek, mind a filozófiai szellemű oktatás szükségszerűségét igazolják. Ezt igazolja maga az élet is, mely a tanítónőtől lelkesedést, kitartó munkát vár, mely nála a lélek finomabb képzését feltételezi; de amelynek a mai, külső sikereket jutalmazó s a belső élet kvalitásait ritkán értékelő élet nem kedvez. Ezt igazolják a tanítónőnél megkívánt egyéni tulajdonságok: nyugodt fellépés, meggondolt ítéletek, az uralkodó didaktikai materializmus áthidalása, a pluralisztikus elvek szemmeltartása stb. stb. Amikor tehát az élet megkívánja a tanítónőktől, hogy a nemes értelemben vett embertípust képviseljék, joggal teszi. Amikor azt várja tőlük, hogy munkájuk jutalmát az önbecsülésben keressék, igaza van, mert a tanítónőnek a gyakorlati élet nem mindig igazságosan értékelő és értékelhető elbírálásával szemben erre szüksége lehet. De amikor az önbecsülés fenntartója és őre, a törvény, külső értékelésében e belső értéket is támadja, nem igazolja-e Fouché állítását: *C'est plus qu'un crime, c'est une faute?* Nem kívánja-e meg, nem teszi-e szükségletté e jelenség egymagában is, hogy a tanítónőjelölteknek bizonyos fokban kialakult világnézetük legyen?

Ez kétségtelen, viszont kétségtelen az is, hogy e kívánalom a tanítónőképző jelen kereteibe nehezen illeszthető be. Nehezen, mert oly rendszert föltételez, mely a fennálló s az utóbbi évtizedben rohamosan fejlődő szervezettől egyben-másban mégis eltér. Ez új irányú képzés megkívánná ugyanis, hogy *a tanítónőképző évfolyamai emeltessenek*. Emeltessenek, mert e körülmény nemcsak lélektani és élettani szempontból növelné az eredmény színvonalát, hanem bár talán kisebb számú, de e pályára hivatottabb egyének jelentkezésével

annak társadalmi jelentőségét, értékét is fokozná. A tanítás körében e bővülés nem a tanítandó anyag bővítését célozná, hanem annak alaposabb feldolgozását. *Az anyag elrendezésében az elemi iskola és a tanítónőképző között az eddiginél is szervezettebb kapcsolatra törekednék* pl. a nyelvtannál is, amelyet az ifjuság a felső tagozatban, lélektani ismeretei alapján, gyakorlati tanításainak közvetlen előkészítéseül sikeresebben tanulmányozhatna. Ezzel még jobban megközelíthetné azt a törekvést, mely már most is odairányul, hogy a tanítás menetében lehetőleg mindenütt az objektív koncentráció elve érvényesüljön. Az egyes testületekben pedig éppen ebből kifolyóan néha az egyéni érvényesüléssel szemben is *hozzájárulna annak a harmonikus együttműködésnek a kialakulásához, melyet a közös cél érdeke is erősen megkíván.* Ennek a harmonikus együttműködésnek etikai és didaktikai becsét jótékonyan megéreznék a tanítónő-jelöltek is. Megéreznék a nevelői hatásban, a tanítás módszeres feldolgozásában úgy, hogy a mai tudatosan fejlődő módszeres eljárásnak ez az egység, t. i. a legjobbnak, legtökéletesebbnek összhangzatos bemutatása, még inkább fokozná az értékét. Hogy ez eljárásnak megfelelő szellemű tan- és olvasókönyvek, jól szervezett osztálykönyvtárak, a tárgyalandó írók kánonjának céltudatos összeállítása, az önképzőkörök reformja vagy a művészeti, esztétikai nevelés intenzivebb felkarolása hathatós segédeszközei, ez természetes, kiegészítő szükséglet.

Ilyformán a tanítónő-jelölt világosabban láthatná az intuitív világnézet alapfogalmait; a modern élet állami, társadalmi életét, eljárását igazságosabban értékelné s jelenségeit célszerűbben tudná felhasználni úgy, hogy a tanítónők tanításánál is fokozottabb mértékben el lehetne érni az oly régen kívánt két fokot: a rendezőt és az elmélkedőt. Hogy e szempontból nő- és férfi tanító nevelésében szükség-szerű árnyalati eltérésnek kell lenni, az bizonyos. Csak árnyalati eltérésnek, amennyiben a nőnek más a társadalmi s az államban elfoglalt hivatása. Nála inkább érvényesülhet a támogató, mint az akadályozó nevelési működés; nála inkább Herbart intellektualisztikus nevelésének alkalmazása célszerűbb, míg a férfiaknál Natorp voluntarisztikus nevelése juthat erősebben érvényre.

E rövid elmefuttatásnak csak az volt a célja, hogy e kérdésre a tanítónőképzés szempontjából a figyelmet felhívja. Hangoztatott kívánalmat fejez ki, de „nullum est jam dictum, quod non sit dictum prius“. S talán nem egészen fölösleges, hiszen „a csepp is követ váj, nem erővel, de gyakori eséssel“.

Különfélék.

A rajzszeretők anyagának milyenségéről, annak gyűjtési módjáról és a rajzteremről.

(Folytatás.)

Nem hagyhatom megemlítés nélkül, hogy a használati tárgyak már megfelelő nagyságuknál fogva is sokkal előnyösebbek rajzolás tanulása szempontjából, mint a „liliputi“, miniatűr kicsinyességű utánzatai. Míg az eredeti nagyságú tárgyakon a szemlélés könnyebb és a formai, távlati elváltozások szembetűnőbbek, addig ezek a kicsiny — törpéknek való — utánzatok erre majdnem alkalmatlanok, sőt vannak példányok, melyek egyenesen károsak, mert a kisméretű tárgyakon a távlati elváltozást, annak tipikus és pontos felismerését csak gyakorlott szem képes észrevenni. Tehát kezdő rajzolóknál használatuk nem is alkalmazható, a haladó pedig szinte fél tőle, mert unja az élettől, a valóságtól ily messze eső tárgyak rajzolását, olyan ez neki, mintha meghamisították volna előtte a valóságot, mintha kiragadták volna a mesék törpéinek őt nem érdeklő országába!

Ha tovább megyünk és fejtegetjük e „kicsiny utánzatok“ hátrányait, úgy már a rajz megkezdése előtt meggyűlik a bajunk, a gondunk vele a beállításnál. Egész gépezetre van szükségünk, hogy valamiként, de mégis a valóságnak megfelelő módon tudjuk elhelyezni a horizontvonal fölött, vagy alatt, a tárgy karaktere szerint. Mert az nem mindegy, hogy a tárgyat hová tesszük, vagy helyezzük, annak mindig oly helyzetben kell a rajzoló előtt lenni, ahogy a természetben, az életben használat közben előfordul, különben természetellenes hatást tesz a szemléelőre. Már pedig nekünk az a célunk, hogy a valóságot, a természetet a maga igazságában mutassuk be és vigyük a szemléelőt oda, hogy az élet nyújtotta formákkal megismerkedjék, hisz őt ez környezi, nem pedig a mesevilág törpéinek eszközei. Az ily kisméretű tárgy a szemét nem neveli a valóság meglátására, elrontja arányérzékét, mi több, tegyünk kísérletet, hogy az a növendéksereg, akit ilyen nevetségesen kicsiny tárgyak rajzolásán vezetünk végig, nem tud ugyszólván meg sem mozdulni, ha a valóságnak megfelelő nagyságú tárgyakat teszünk eléjük lerajzolás céljából. Hát akkor kérdezem, mi célja volt az eddigi rajzolásnak? Talán csak nem a rajzteremnek neveltük e

sajnálni való csoportot? Mert hisz az ily tanítás mellett a körülötte lévő élet nyújtotta tárgyakat nem látja úgy, amint azt a természetes látás, az ész törvényszéke előtt bemutatja rajz alakjában!

Ha fordítva végezzük a kísérletet, úgy az eredményben nem csalódunk, mert a természetes nagyságú tárgyakon a jó szemlélés alatt a távlati elváltozásokat megszokta a szem és itt a kisméretű tárgyakon már könnyen felismeri a formai elváltozásokat s mindig jó rajz lesz az eredmény. Nagyban segít az eredmény elérésében még az is, hogy a kis tárgyakon az arányokat jobban átlátja a rajzoló, — tehát erősen állítom kísérleteim után, hogy *kezdő rajzoló-nak tanulságosabb a nagyméretű tárgy*; nem volna megokolt, hogy kisméretű utánzatokon kinozzuk végig a növendéket az említett okoknál fogva. Végeredményként pedig hozzáfűzöm, hogy *csakis a valóságnak megfelelő nagyságú használati tárgyakat rajzoltassunk*, — már amelyik erre alkalmas és *csakis használtakat, mert az érdeke-sebb, színesebb, festőibb* — csak így nyerjük azoknak szemlélet alapján a természetnek megfelelő képét. Mindenütt van az iskolának udvara, ott a tárgyaknak azon része, mely nagyságánál fogva a szertárban el nem fér, ott elhelyezhető és alkalmas időben rajzolható is.

Igy jut a rajzoló a természettel szoros viszonyba, így ismeri fel, hogy a természet nyújtja a legszebbet, a legmintaszerűbbet.

Ne kiméeljük tehát magunkat, járjunk utána, hogy minél előbb elérjük azt, hogy szertárunkban minden darab az életnek egy szikráját rejtse magában. Ne kiméeljünk továbbá időt, pénzt, mert gondoljuk el, hogy hány eszköze van a többi szertárnak, mely százakba kerül és évenként egyetlen egyszer egy osztályban kerül a növendék szeme elé, akkor is rövid ideig, míg a rajzszertár tárgyai hosszú ideig vannak a legintenzívebb megfigyelés alatt minden osztályban, tehát ennek megválasztása, megszerzése talán fontosabb, mint bármely más eszköz megvétele. Egy ily mintához hozzáfűződik mindaz, melyet előzőleg fejtegettem. Sokkal többet lehetne ugyan még róla mondani, de hiszem, hogy *gondolatindítónak* elég ennyi is.

Természetesnek találom, hogy megütköznek azok, kik más tárgyat, tanítanak a közvetlen előbb elmondottakon, mert eddig a rajzszertárról alig beszélt valaki, ő volt a legmostohább gyermek, neki a beszerzésre alig jutott pénz s ha jutott is, legfeljebb a maradék; míg más szertár ezeket költ, mi százakat sem költhetünk. Azon senki nem ütközik meg, hogy egy-egy fizikai eszköz 600—700 K-ba — vagy még többre — kerül, mert ezt már meg-

szokták, mintegy a dolog lényegéhez tartozónak találják; addig a rajztanár legkisebb kérése is tágra nyitott szemeket idézhet elő és a csodálkozás hangját válthatja ki. Eddig nem volt kérése, eddig nem volt szüksége nagyobb pénzbe kerülő eszközre, — a lapminták csekély összegbe kerültek — de az idők folyamán helyesre változott irány maga után vonja az új eszme más köntösbe öltöztetését, — tehát ne legyen ennek a köntösnek megszagatója az, ki fel nem ismerte az új irányú rajzoktatás előnyeit a régivel szemben; legyen inkább az esetleges megütköző azon, hogy megszokja e tárgy kívánóságait és segítse elő nemes törekvésében.

Mily szép volna, ha mindenik iskola összegyűjtené a körülötte lévő népies használati tárgyakat, az ő kedvesen naiv díszítgetéseikkel együtt; olyan volna ez a kis gyűjtemény, mint annak a vidéknek megszólalt lelkiismerete, etnografiai hű tükre. Így lehetne megismerni a közvetlen mellettünk élő nép lelkületét, ezeken a tárgyakon keresztül az alkotó lélek ösztönszerű megnyilatkozása szólal meg. Erre pedig a tanítónak, a nép nevelőjének nagy szüksége van, mert ha ismeri az alaplelkitulajdonságokat, úgy csak arra építenie kell. Ezért hangsúlyozom én, hogy éppen a tanítóképző-intézet rajzszertárának szorosan összefüggőnek kell lenni az étellel. Különben hasonló lesz a leendő tanítónak lelke ahhoz a száraz, érdektelen és felette unalmas, tanszerkereskedőtől beszerzett utánzatokhoz. Ki merné állítani azt, hogy a fejlődő lélek a környezettől nem vesz fel semmit és annak átalakításában, nevelésében részt nem vesz. „Szótlanul“ is megteszi a tárgy a szemén keresztül vezető uton a lélekhez az utat és annak nemesítésében nagy része jut. Éppen azért a nép lelkének megnyilatkozásait — habár kicsinyben is — be kell vinni a tanítóképzőbe, hogy ott a növendék megismerkedjék azzal, szeresse azt meg, úgy a vele való foglalkozás az ő lelkét összehozza a nép lelkével, azzal összeforr és e kölcsönös egyesülés nemesítőleg hat.

Éppen azért tegyük tanítványaink erkölcsi kötelességévé, hogy keressék ki környezetükből a szépet, a nekünk alkalmas darabokat és küldjék el az iskola számára a megfelelő költségek ellenében.

Így a rajzszertár gyarapodni fog és eléri mindenben a rajztanár azt, hogy szertára érdekes és tanulságos lesz. Akkor, amidőn már összegyűjtötte környezetének, vidékének szép és sokat mondó tárgyait, akkor olyan lesz szertára, mely az első pillanatban megnyer mindenkit. Most arra is gondolhat ezután, hogy csere útján gyarapítja tárgyai számát; mert amint ő, éppen úgy más is gyűjtött

hasonló céllal rajzolóhoz alkalmas darabokat és a felesleges példányokat pedig rajzban vagy fotografiában csereutrára küldi. Mindenik kolléga megragadja az alkalmat, hogy szertára új és értékes darabbal gyarapodjék; tehát szíves örömet fogadja a felajánlott cserét. Így jut a legkülönbébb tárgy a messzebb eső vidékekről is szertárunkba. Természetes, ennek csak úgy lesz igazi értéke, ha mindenik darabon rajta van a hely és a gyűjtési idő. Így ismerjük meg országunk képét, *népének alkotó képességét, áttekintést nyerünk az egyes tárgyak elterjedésén, a diszítés sokféleségén, a formáknak vidékek szerint való változatain* s még sok egyéb tanulságos dolgon, mely a rajzórán *mintegy összefoglaló, mintegy ismélő és megfigyelhető, vagy bemutató órán szóba kerül* — habár nagy vonásokban is — de mindenesetre értékesebb lesz e szertár, mint a mostaniak legnagyobb része.

Megemlítem még, — habár a fentiekből következik — hogy a földrajz tanára nagy szükségét veszi az ilyen szertárnak, mert a használati tárgyak milyenségéből és sokféleségéből következtetni lehet a nép foglalkozására és viseletével kapcsolatosan pedig annak etnografiai teljes képét nyeri. Így tudja legalább kötni szemléltetéshez az egyes — különben emlékezetterhelő — dolgokat és azok tovább maradnak meg a növendéknél ilyen formán, mert van mihez kapcsolni ismereteit. A növendék rajzolás alatt még részletesebben megfigyeli e tárgyakat és ezalatt ismélődnek benne a földrajzból tanultak; ennél ideálisabb kapcsolódást, kiegészítést aligha találunk e két tárgy között: *a földrajz az érdeklődést kelti fel, a rajz megerősíti a formák gondos megfigyeltetésével a hallottakat, a tárgyhoz szorosán fűződő dolgokat.* Így ismeri meg a különböző vidékeken használni szokott tárgyakat, eszközöket s már ebből is önállóan következtethet a nép foglalkozására. Ismeretei nagyobbodnak ily alakban és olyan téren nyer kielégítést, melyre eddig gondot széles körben nem fordítottak. A rajzoktatás mai iránya hozta ezt is, csak alkalom kell, hogy megvalósítást nyerjen e fentebb elmondott.

De nemcsak a földrajz tanára találja így meg a rajzszertárban tanításának támaszát, érdekesebbé, vonzóbbá tételét, hanem a nyelv és történelem tanára is. Mindkét tárgy szorosán összefügg a tanterv és utasítás alapján az ily irányú szertárral, *tehát a tanítás és nevelés érdeke kívánja majdnem közösen, hogy a szertár az elmondott alapon és elvek szerint fejlesztesse.* Ha azonban van rá mód és alkalom, tovább lehet ezt fejleszteni etnografiai szempontból, úgy teljes tanulmány alapjául szolgálhat.

Akkor, amidőn megtanulta a növendék ismerni a népelet nyújtotta tárgyakat, kell hogy az iskola életének megfelelő eszközeit maga készítse el a slőjd alatt. *Igy a saját lelkének s két keze munkájának alkotását tanulja megbecsülni, tehát ez is közelebb fog állni hozzá, mint a tanszerkereskedőtől beszerzett tárgy.* E mondat nagy igazságát bizonyítani azok előtt felesleges, akik az emberi kéz munkáját fölibe tudják emelni a gép munkájának. Ma azonban azt a kort éljük, mikor nem árt néhány szót mondani a kéz munkájáról, a gép lélektelen munkájával szemben, mert ugyanis a nagytömegű gyári termék a mai generáció lelkét érzéketlenné tette és teszi s így lassanként kivesz a lelkéből az az iránti kellő tisztelet s nem fogja benne sejteni az élet lüktető erejét, az emberi erő lerakott energiáját.

Ha pedig a növendék maga készíti el a tárgyakat, úgy azzal lelkiileg összefor, mert megismeri az anyag ellenálló képességét, megtanulja annak számtalan legyőzését, általa leleményessé lesz, a céljának megfelelő formát keres és ad annak. Számtalan fokozaton megy át lelkén a terv, míg az elkészül, mindenütt nyoma marad s ez a legfontosabb; így érzi át, hogy mennyi energia — szellemi és fizikai — van lerakva egy-egy tárgy elkészítésében. Ha nem éreztetnénk át ezt soha, úgy oda fejlődnénk teljesen, hogy előttünk a tárgyoknak áruk volna és semmi több! Pedig var-e valami fel-emelőbb, nemesebb, élvezetesebb, mint belemélyedni tudni az emberi alkotások számtalan nemébe a maguk valódi értékében?! Ennek csak igazi átérzője az lehet, ki maga is átélt egy-egy fárasztó s minden figyelmet lekötő munkát; az ilyen hatás azután általánosít.

Készíttessük el tehát minden tantárgyhoz az eszközöket, úgy újra átéli a tanultakat s hogy a további haszon hányféle, a fentiekből következik. Hosszadalmas volna leírni mindazt, mely a leendő tanító tanszerkészítéséhez hozzáfűződik, pro et contra.

Ha azonban az élet nyújtotta tárgyak megbecsülése, azoknak a valóságban való megfigyeltetése s megszerettetése, továbbá a kéz munkájának — meg a lélek fizikai kifejezése — megbecsültetése a cél, úgy legyünk azon, hogy a növendék munkája szertárunkat mintegy egészítse ki. Így ez uton is gyarapszik a szertár! Lehetne még több kutforrást megemlítenem, de egyelőre elégedjünk meg ennyivel, — mert hisz más céloom nem volt, *mint a tanszerkereskedő lélektelen portékáinak kikiűszöbölése, vagy legalább is annak semmit mondó értékre való szállítása és rajzpedagógiai szempontokból vizsgálva annak helytelen alkalmazása.*

Azonban már most felvetem az eszmét, hogy egy „kiállításon” mily tanulságos volna egy ily gyűjteményes rajzszerterát bemutatni, mindnyájunk okulására, örömére. Hiszem, amint nekem, úgy más iskolának is van már kis gyűjteménye és ebből a szebb példányokat felküldenénk s egy gondos, körültekintő kolléga kiválasztaná a legmegfelelőbb darabokat, — összeállítaná az ideális szerterát. Meg vagyok győződve, hogy hasznos munkát végeznénk ezzel, mert megerősítve látnánk több oldalról gondolatainkat s irányt mutatna a gyűjtésben. Egyik legvonzóbb helye lenne a kiállításnak, mert vele egész új életet vinnénk be az iskola falai közé. Itt mutathatnánk meg, hogy a tanítóképzőben a rajznak milyen szociális céljai vannak a más iskola rajztanításával szemben és hogy mennyire magán viseli a szakjelleget, — amit bizony a drezdai nemzetközi kiállításon a legnagyobb jóakarattal sem vehetett észre a szemlélő, mert a tanítóképzői rajzok fölé egész bátran a középiskola címszalagja feltehető lett volna, vagy pedig fordítva.

Ha már ily vonzó a szerter, akkor a rajztermet is olyanná kell tenni, hogy megfeleljen céljának minden tekintetben: használhatóság és esztétikai szempontból. Magának a teremnek kellemes belsőt kell adni megfelelő dekorációkkal. Így mindjárt az első pillanatban érzi a belépő, hogy abban a helyiségben van, mely külső megjelenésében is felemel és gyönyörködtet. Igen hatásos és egyben nagy nevelő ereje van annak, ha a rajztanár az ő gondos körültekintésével a rajztanítás vagy annak történetéből, vagy a műtörténelemből kiragad egy jellemző momentumot s azt allegorizálva freskó modorban a terem falára festi, — ez mindig elmélyedésre, komolyságra készíti a szemlélőt.¹⁾ Ez nemcsak nevelőhatású lesz, hanem a fal nagy sík tereit megtöri és így esztétikai szempontból is nyerünk. Az üres nagy falterület mindig bizonyos nyomasztó hatást kelt az emberben; tehát iparkodni kell azt hasznos módon olyanná tenni, hogy a szemlélő a nagy térben is kellemesen érezze magát. Ha a nagy sík így apróbb mezőkre van osztva anélkül, hogy az kicsinyes volna, pompásan illeszthetjük bele a tanítóképző illusztrált tanmenetét alkalmas keretekben. E rajzok a növendékek munkáiból lennének összeválogatva a legkülönbözőbb technikát feltűntető módon. Ez szerintem felette fontos, mert így a növendék állandóan maga előtt látja a feladat több megoldási módját s szaba-

¹⁾ Igen szép példáját láthatjuk ennek a bajai tanítóképzőben Eber Sándor kollégánktól.

don választhat a tárgy karaktere szerint a kivitelben, a saját egyénisége szerint. De meg azt is látja, hogy milyen lépcsőfokokat kell megtennie, hogy célját elérje; így pedig öntudatos uton halad s az önmunkásságnak vetjük meg alapját. Továbbá dicsőségnek tartja a növendék, ha valamiként az ő rajza is bekerül e mintagyűjteménynek is tekinthető csoportba. És minden erejét iparkodik összeszedni, hogy lelkének, ambíciójának megfelelő rajzot készítsen. Ez a nemes törekvés a mi kitűzött célunk eléréséhez vezeti a növendéket!

Ugyancsak hasonló módon kell elrendezni az elemi népiskolai rajztanmenetet, kapcsolatosan a tanítóképzővel. Ugy gondolom én ennek helyes megoldását, ha e rajzokat a tanítóképző növendékei állítják össze a tanításra való előkészítés alkalmával, a módszertani órákon való megbeszélések után. Akkor e rajzok ideális illusztrálásai lesznek a tantervnek, módszerünknek, egyformán. Így mindenik lapocska élni fog a növendék előtt, mert hozzáfűződik mindaz, melyet arról hallott. A folytonos szemlélés alatt pedig emlékezetébe vésődik a tanmenet, melyet mint tanítónak követnie kell. Az elemi iskolai rajzanyag egész terjedelmében úgy sem tanítható végig, tehát annak egész tömegében való együtt látása csak előnyül szolgál.

A két tanmenet kölcsönös összehasonlításából pedig látja a növendék, hogy mily szorosan kapcsolódik az egymással. Ez összehasonlításban nekünk is részt kell vennünk, hogy világossá legyen előttük eljárásunk minden mozzanata. Az ily kapcsolatos elrendezésnek én nagy hasznát látom; messze vezetne ennek bővebb fejtegetése.

Hogy pedig mindannak, melyet e cikkemben fejtegetek, akadály nélkül megfelelhessünk, rajztermünknek megfelelő nagyságúnak, világításúnak és berendezésünnek kell lenni.¹⁾ Nagy vonásokban érintem, hogy melyek egyelőre a legfontosabbak, melyek nélkül a legszebben berendezett szertár sem ér jóformán semmit. Természetes, hogy itt is csak egyéni tervezetről lesz szó és nem pedig kész dologról; csak akkor lesz az teljes, ha minél többen szólunk hozzá, úgy konstrukciót illetőleg, valamint a célszerűséget tekintve. A rajzterem butorzatának első és főkelléke, hogy könnyű s felette erős legyen. Könnyűnek azért kell annak lenni, hogy a sokszori helyzetváltoztatás gyorsan és akadály nélkül történhessék; erősnek pedig

1) Már itt volna az ideje, hogy mi, tanítóképző rajztanárok együttesen megalkossuk a mi sajátos céljainknak megfelelő rajzterem tervezetet, hogy azt egyesületünk útján felettes hatóságunkhoz juttassuk, *mint közös kívánságot!*

azért, hogy a folytonos rakosgatással járó kopásnak, ütődésnek ellenálljon. Továbbá ügyelni kell arra, hogy a körülményekhez képest kis helyet foglaljon el minden, mert a nagy térre állandóan szükségünk van.

Minden növendék számára kell egy ülőbakk, egy négyzetes alacsony szék, az eszközök tartására, különösen akkor midőn festenek. Szüksége van a teremnek egy 40 cm. magas, ide-oda könnyen huzható, kerek, forgatható pódiumra, egy fel és lehuzható kettős nagy falitáblára, továbbá minden hat növendék számára egy emelhető és sülyeszthető asztalkára a hozzávaló támasztókkal és sarkokkal, végül egy vízvezetékre, mely alatt egy nagy medence áll. Ez a kevés butorzat volna az, melyre a legégetőbb szükség van a rajzteremben. Igen célszerű kihasználása volna a teremnek, ha a padlótól 90 cm. magasságban kezdődő 1 m. széles, alkalmas módon kikészített feketére festett kréta rajzolóhoz megfelelő alap huzódna a tantermen körül, melyen a táblai gyors vázolást gyakorolhatnák a növendékek. Fölötte egy 30 cm. széles kiugró polc fejezné be e fekete szalagot, alul pedig egy keskeny kréatartó zárná le; középközbe pedig megtörné e hosszú fekete alapot a polc támasztó lécei. Jó tervezés mellett egész kellemes külsőt, érdekességet nyer vele a terem.

A rajzterem mellett pedig egy szobának kell még rendelkezésünkre állani, hová a növendékek részére szükséges fiókos szekrényeket helyezzük el, melyben minden egyes tanulónak megvan a maga fiókja, hol tábláját, eszközét tarthatja. Praktikus beosztással e szekrények igen kis helyet foglalnak el, velük a rend mindig biztosított. A munkák gyors elrakása és elővétele szinte e szekrényekhez van kötve. A befejezetlen feladatok gondos megőrzése másként alig lehetséges. E szekrény rendszernek alig elmondható előnyeiről fölösleges többet mondani is. E szobácska azonban más célt is szolgálhatna, — ugyanis amint lehetnek más munkatermek, úgy a növendék itt is szabad idejében önállóan foglalkozhatna — eszközei mellett — szabadon választott rajzolósi témával. Ez még értékesebb volna a tanár előtt készült munkánál, mert ebben a növendék egyénisége *szabadon* szólalna meg, lelke bemutatkozna teljesen új oldalról, melyet érdemes mindig megbecsülni és ha alkalmas a továbbfejlesztésre, azzal foglalkozni.

A rajzteremhez szorosan hozzá kell még kapcsolódnia a tanári dolgozó szobának, mert ott ahol a növendéktől lélekből jött, ambícióval készült munkát várunk, ott a tanárnak is dolgozni kell. A tanár

munkája mindig lelkesítőleg hat s ahol ennek erre alkalma nincs, ott e fontos nevelési tényező nem érvényesülhet. Pedig mint valami láthatlan erő ragadja ez magával a növendéket, viszi lelkét egy szebb érzelmi világba, értelme akaratával társul s így az mindig tette és szeretetteljes munkára kész. A növendék szeme előtt készülő munka nevelő ereje magasan felette áll az egyszerűen bemutatott kész munka fölött... Itt ebben a szobácskában mutathatja meg a tanár teljes valójában *tudásán* keresztül a rajzitanítás ideális célját, melynek alapján épül fel annak igazi nevelő ereje.

Tovább vinnem felesleges a szót, azt hiszem mindnyájan megelégedhetnénk egyelőre annyival, melyről itt cikkemben említést tettem. Megeshetik azonban, hogy kihagytam ebből valamit s taláni hézagos is itt-ott, de azért van a mi folyóiratunk, hogy annak hasábjain vitassuk meg mindnyájunkat érdeklő nevelési témákat. Mert erre más és jobb alkalmunk nincs; a két évenként tartani szokott nagygyűlésünkön az ily megvitatásoknak nyomot hagyó eredménye alig volna. Pedig tudom, hogy a nagy cél érdekében mindenki óhajt tenni, mindenki akar lelkének melegéből, tudásának kincséből adni, — bár így történe!

Kassa.

Vizhányó Károly.

III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus és Oktatószövetség Előkészítő Bizottságának felszólítása.

A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus és Oktatószövetség előkészítő bizottsága munkálataiban serényen halad előre. Egy nagyobb gyűlésen és több értekezleten foglalkozott a szervezésnek ama módozataival, amelyek mellett minél előbb lehetséges volna a különböző oktatással és neveléssel hivatásszerűen foglalkozó testületeket egy nagy — egyetemes kulturkérdéseinket felölelő — kongresszusra összehívni. E kongresszusnak méltóságteljesnek, de óhajaiban, állásfoglalásában határozottnak kell lennie, méltónak történeti előképeihez, de egyuttal bátran iránytjelölőnek — a jövő nagy kulturpolitikai kérdéseit illetőleg.

Az előkészítés, a szervezés munkáját egy kisebb bizottság végzi, amely teendőinek befejeztével átadja helyét egy száztagu végrehajtó-bizottságnak, hogy abban minden iskolafaj és minden országos testület kellő arányszámmal helyet foglalhasson s meg-

jelölje majdan a kongresszusra kitűzendő kérdések anyagát. Addig is azonban, amíg az előkészítő stádiumból a megvalósításba átléphetünk, szükségesnek találjuk, hogy a következőkkel forduljunk az összes oktatással foglalkozó hivatalos és országos jellegű testületekhez.

Kérjük mindenekelőtt, hogy az egyes testületek csatlakozásukat végérvényesen jelentsék be. Eddigél ugyanis néhány egyesület minden eddigi körlevelünket figyelmen kívül hagyta s nem tudjuk, vajjon ezeknek a hallgatása indolencia következménye-e, vagy a körüli élet hiányára vezethető vissza, avagy esetleg szándékos távolmaradást akar kifejezni. Kérjük ezért, hogy lehetőleg minden országos jellegű oktatóegyesület vezetősége, amely mozgalmunkról tudomással bír, csatlakozását illetőleg igennel vagy nemmel nyilatkozni sziveskedjék.

Kérjük továbbá, hogy az általunk megvalósításra kitűzött eszmét most már a magukénak is tekintsék, annak érdekében országos propagandát indítsanak. E körlevelünk megérkezésének időpontja egybeesik a legtöbb Egyesület közgyűlésének program-előkészületeivel. Kívánatos volna, hogyha a létesítendő III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus és Oktatószövetség kérdése e közgyűlésen mindenütt szóba kerülne, eszmecserék kiinduló pontja volna s az országos Egyesületekből ezek kerületi, valamint helyi fiókjaihoz e révén is eljuthatna. Reánk nézve pedig igen becses volna e tárgyalások anyagának, a felhangzott óhajtsóknak és határozatoknak ismerete. Épen ezért:

Kérjük, hogy e tárgyalások alkalmával felmerülő összes eszméket, kívánásokat és határozatokat egyesítve, mint a Tekintetes Elnökség vezetése alatt álló egyesület összegezett kívánalmát s a III. Egyetemes Tanügyi Kongresszusnak tárgyalásra ajánlott anyagot hozzánk eljuttatni sziveskedjék. Természetes, hogy itt legelső-sorban oly szempontok figyelembevételét kérjük, melyek a szűkebb parciális kérdéseken túlmenőleg az egész jövődő magyar oktatás és oktatószemélyzet nyugodt és eredményes munkája érdekében kívánatosak. Ezért a tárgyalások direktívái gyanánt az előterjesztések és a hozzászólások két főcsoportba volnának oszthatók. Egyrészt olyan kívánalmak csoportjára, amelyeket az Egyesület a nevelés eredményeinek fokozására s a nemzeti erők jobb kifejtésére, a jövődő nemzedékek gazdasági, társadalmi és erkölcsi jobbléte érdekében óhajtt s másfelől olyanokra, melyek az Egyesületben működő nevelők közös testületi érdekeinek emelését célozzák. Mindezekre

vonatközólag már most kell az egyes iskolafajok képviselői közt lehetőleg egységes közvéleménynek kialakulnia.

Nagy feladatunk megvalósítása, a felmerülő nehézségek legyőzése csak akkor sikerülhet, ha nem bizalmatlanság fogadja szándékainkat, hanem jóakarató megértés. Minden utbaigazítást, óhajt, felszólalást, amely a tervezett nagy celokat előbbrelendíti, szívesen veszünk s kellő előkészítés után — a kongresszusi nagybizottság elé fogjuk terjeszteni.

Az előkészítő bizottság meghagyásából:

Rázsó Géza,
id. jegyző.

Nádai Pál,
id. előadó.

Wollmann Elma ünneplése.

Lélekemelő ünnep folyt le a pozsonyi állami tanítónőképző-intézetben f. hó 10-én, mely alkalommal Izabella kir. hercegnő követésre méltó jelét adta a tanítónőképzés iránti nagybecsülésének és magas érdeklődésének.

Wollmann Elmát, a pozsonyi képző kiváló igazgatóját Ófelsége a II. oszt. Erzsébet-renddel és X. Pius pápa a „Pro ecclesia et pontifice“ érdemrenddel tüntette ki. Az érdemrendek ünnepies átadása alkalmából a pozsonyi tanítónőképző-intézetben fényes ünnepség volt, melyen megjelent Izabella kir. hercegnő leányaival Gabriella és Alice kir. hercegnőkkel és Albrecht kir. herceggel, Cappy Fülöp gróf és Zamoyska Eleonora grófnő udvarhölgy kíséretében. Bartal Aurél főispán az Erzsébet-rendet, Kazacsay Árpád apátkanonok, városi plébános a pápai érdemrendet gyönyörű beszéd kíséretében adták át s a kitüntetéseknek kiváló értéket kölcsönzött az a tény, hogy mindkét érdemrendet Izabella kir. hercegnő tűzte föl Wollmann Elmának, ki meghatva mondott köszönetet. A kir. hercegi udvar Wollmann Elma kitüntetésében a tanítónőképzés valamennyi munkását megtisztelte.

A pozsonyi tanítónőképző-intézet növendékei nevében Schmidt Sarolta IV. éves növendék, a tanári kar nevében pedig Belányi Tivadar c. igazgató üdvözölték szép beszédben a kiváló igazgatónőt, a gyakorlóiskola kis növendékei pedig verses felköszöntőt szavaltak el kedvesen. Denk Marianne tanítónő a volt növendékek nevében fejezte ki üdvkivánatait.

Az ünnepség után Izabella kir. hercegnő cerclet tartott és a

tanári testület több tagját megszólításával tüntette ki, valamint az intézeti növendékek közül is többeket megszólított.

Wollmann Elma ünneplésében részt vett a pozsonyi társadalom színe-java: többek között az Odeschalchi hercegi, Derasse, Pongrácz, Szápáry, Pálffy, Szécsen, Zichy, Cappy grófi családok tagjai, kiknek sorában ott láttuk Zichy Géza gróf v. b. t. tanácsost is. Megjelentek ez alkalomból a pozsonyi tanítónőképző-intézetben a megyei, városi előljáróságok, főpapi méltóságok, kir. jogakadémia, középiskolák stb. igazgatói, kir. tankerületi főigazgató, kir. tanfelügyelő, az ünnepelt nagyszámu tisztelői, volt tanítványai stb. stb. honnét egy gyönyörű tanügyi élet páratlan elismerésének tudatában oszlottak szét.

Wollmann Elma, mint kiváló pedagógiai vezető, hazai nép-oktatásunk és tanítóképzésünk körül hervadhatatlan érdemeket szerzett. Energiája, következetessége, kitűnő szervező- és vezetőképesége mindig a legexponáltabb helyekre állította. Odaadó hivatás-szeretete fáradhatlanná teszi azon eszközök keresésében, melyek a fiatalság tökéletesedését, művelését, kifinomítását célozzák. Mély pszichológiai tudásával, gyöngédségével s az ifjúságért rajongó meleg kedélyével mindig hozzá tud férkőzni a gyermeklélekhez. Munkaszeretete páratlan. Érzi, hogy az emeli, nemesíti is egyidejűleg az embert s tanítványaiban is ezt törekedett magas fokra emelni.

Széles látókörű, nemes lényé és tartalmas lelke vallja a haladás, a fejlődés elvét. Modern gondolkozásban és érzésben, sikerrel kerülve ki az ultramodernség, az irracionális örvényeit. Biztos vezére az idealizmus, az életértékek e legnemesebbje, mely tanításának, gondolkodásának fixuma, mely életének alfája és omegája, amihez minden nemes cselekvése fűződik. Hiven szolgálja mindig lelkiismeretét, hazáját és vallását.

Született 1856-ban, Pozsonyban. Népiskolai tanítónői oklevelet szerzett 1875-ben Pozsonyban, polgári iskolai tanítónői oklevelet 1876-ban Budapesten az áll. polg. iskolai tanítónőképzőben, 1879-ben ugyanitt francia nyelvmesternői, 1884-ben pedig a Nemzeti Tornagyulekben tornatanítónői vizsgálatot tett.

Az 1881-ik év őszétől kezdődőleg 1883. év július haváig Párisban tartózkodott a francia nyelv tökéletes elsajátítása és a francia közoktatásügy tanulmányozása céljából. A Cours de la Sorbonne, az Association de professeurs intézetében és a róm. kath. tanítónőképzőben hallgatott előadásokat, a Legion d'honneur

internátusait és a párisi különféle elemi és felsőbb leányiskolákat tanulmányozta. 1883. év nyarán a németországi leányinternátusokat és felsőbb leányiskolákat tanulmányozta, 1884. év nyarán pedig hat hetet töltött Londonban és North West London College előadásait hallgatta.

1886. és 1889-ben Párisban töltötte a nagy szünetét és 1889-ben részt vett a Párisban tartott nagy pedagógiai kongresszuson. 1900. és 1907. év nyarán Jénában a Rein-féle szüneti tanfolyamot hallgatta. Az 1902-iki nagy szünetében hat hétig Berlinben és a Berlin közelében levő Marienfelden a dr. Elvira Castner-féle kertészeti tanintézetben kertészeti tanfolyamot végzett. Ugyanezen évben Braunschweigban a híres Volnach-féle Wolfenbüttel-i intézeteket tanulmányozta.

Tanítónői működését 1876-ban kezdette meg a Magyar Gazdasszonyok Országos Egyesületének budapesti árvaháza és polgári leányiskolájában, honnan 1881-ben Párisba ment.

1883. év nyarán Trefort miniszter hazahívatta Párisból és megbizta a Pozsonyban felállítandó felsőbb leányiskola internátusának vezetésével. Nehéz körülmények között, a kezdet legkezdetének nehézségeivel küzdött az új intézmény Pozsonyban. Hogy csakhamar virágzásnak indult, mintaintézetté fejlődött, hová a szülők bizalommal hozták el gyermekeiket, az mind Wollmann Elma érdeme, aki nemes szívét és minden szépért lelkesülő, rajongó lelkét vitte munkájába. Nem ismert nehézséget, nem riadt vissza a küzdelmektől s egészségét, minden erejét az intézetnek áldozta.

Miután a pozsonyi felsőbb leányiskolát a pedagógia magas színvonalára emelte, a közoktatásügyi miniszter 1895-ben a szolgálat érdekében hivatalból a pozsonyi tanítónőképző-intézethez rendelte és az igazgatói teendőkkel bizta meg.

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium több ízben adott elismerésének kifejezést, különösen azonban 1902-ben, amidőn Wollmann Elma tanügyi működésének 25-ik évfordulóját ünnepelték tanítványai és tisztelői. Wlassics miniszter is üdvözölte ez alkalommal s a hivatalos elismerő iratban hangsúlyozta: „Hogy a pozsonyi áll. tanítónőképző-intézet elégtelen anyagi feltételek mellett is a társintézetek sorában mintaintézetté fejlődött, amelynek tanári karában példás a testületi szellem és amelynek növendékei nemcsak alapos tudományos kiképzésben, de egyttal a kedély és sziv előkelő nevelésében is részesülnek, ez mind oly érdem, melyért elsősorban Önt illeti meg az elismerés.”

Ugyanezen alkalomból Vaszary Kolos Magyarország hercegprimása is üdvözölte Wollmann Elmát. Volt tanítványai különösen azzal adtak hálájuknak kifejezést, hogy a jubileum alkalmából Wollmann Elma alapítványt létesítettek. Ezen alapítvány kamatozik s a pozsonyi képző oly kitűnő növendéke élvezi, ki tovább folytatja tanulmányait.

Wollmann Elma pedig a hála és kegyelet legszebb példáját azzal adta növendékeinek, hogy elődje emlékére Uhrl Józsa alapítványt létesített szegény tanulók részére.

Hivatalos működése minden tekintetben elismerésre méltó. Wollmann Elma a legkitűnőbb tanítónőket adta az országnak, akik a tudáson kívül munkaszeretetet, lelkesedést, kötelességtudást és vallásos hitet vittek magukkal.

Bizvást elmondhatjuk, hogy a pozsonyi áll. tanítónőképző ma az ország legjobb tanítónőképzői közé tartozik, amelyben minden tekintetben mintaszerű munka folyik, fegyelem és rend uralkodik.

Wollmann Elmát kifejtett tanügyi munkássága elismeréséül a magy. ped. társaság 1889-ben rendes tagjává, a pozsony megyei tanítóegyesület pedig tiszteletbeli tagjává választotta. Ezekon kívül a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének választmányi, a Mária Dorottya Egyesület alapító és választmányi tagja. Az Uránia tud. egyesület, az Országos Eötvös alap, a Szombat-helyi Szanatórium egyesület, a Gyermekebarát egyesület és a németországi Verein für Kinderforschung tagja. Tagja továbbá 20 helybeli egyesületnek. Áldozatkészsége a közügyek, jótékonyági intézmények iránt kifogyhatatlan, minden kulturális célt erkölcsileg, anyagiilag támogat.

Irodalmi munkásságából említésre méltó értekezései az állami felsőbb leányiskola értesítőjében és a tanügyi lapokban jelentek meg, továbbá a pozsonyi Toldy körben, a Szabad Lyceumban, a Mária egyesületben tartott pedagógiai tárgyú felolvasásai. Francia olvasókönyvet szerkesztett a felsőbb leányiskolák V—VI. osztályai számára.

A Tanítóképző-intézeti Tanárok Országos Egyesületének kérelmére 1906-ban Zirzen Jankáról tartott nagyszabású emlékbeszédet. (Megjelent a Magyar Tanítóképzőben.)

Koronás királyunk, a 38 évi szakadatlan, kitaró s eredményekben gazdag munkásságot jutalmazta a II. oszt. Erzsébet-rend legkegyelmesebb adományozásával.

H. K.

Irodalom.

«A polgári háztartás szakácskönyve. Takarékos magyar konyha» című könyv tetemesen bővített és javított második kiadása most jelent meg. A könyvet Komáromy Erzsébet székes fővárosi polgári iskolai tanítónő írta s a benne fölvetett és kipróbált receptek jósága általános elismerést vívtak ki. Különös figyelmet érdemel a könyv „Behozatal-kivitel” és „Az egészséges táplálkozás művészete” című fejezete; továbbá megfizethetetlen szolgálatot tesz még a leggyakorlottabb háziasszonynak is az a 365 ebédételsor, melyet a szerző ritka találékonyssággal állított össze.

Komáromy szakácskönyvét a tanítónőképzők és a gazdasági ismétlő, valamint a vándor-háztartási iskolák főzési gyakorlatainál is sikerrel lehetne használni.

Beküldött könyvek.

A Kisfaludy-társaság Nemzeti Könyvtára. Most jelent meg a Kisfaludy-társaság nagy vállalatának, a 200 kötetre tervezett Nemzeti Könyvtárnak első sorozata, hat terjedelmes kötet. E könyvek forgatása közben látjuk csak igazán, milyen nagyfontosságú kulturális esemény e vállalat létrejövetele. Végre megkapjuk, együtt, egységes kiadásban mindazt, amit a magyar lélek eredetit, művészileg becseset, fajunkra és fejlődésünkre jellemzőt alkotott ősi mondáinkon kezdve mai korunkig. A most megjelent kötetek már teljes fogalmat nyújtanak nemcsak a vállalat tartalmáról, hanem összeállításának módjáról is. Az első hat kötet irodalmunk mennyi fontos állomását jelenti. Legrégibb drámai kísérleteinket adja a Magyar drámai emlékek a középkortól Bessenyeiig című kötet, melyet Alszeghy Zsolt adott ki. Zrinyi a költő művének első kötetét, Négyessy László adta ki s a kötetben a szigeti veszedelem és egyéb költemények vannak. A deákos költők: Rájnis József, Baróti Szabó Dávid és Révai Miklós költészete Császár Elemér gondozásával kerül az olvasó elé. Bajza József műveinek első kötetét, költeményeit, egy novelláját és kritikai dolgozatait Szücsi József rendezte sajtó alá. Tompa Mihály első kötete, melyet Kéki Lajos adott ki, a költőnek 1840 és 47 között irt költeményeit adja. Az utolsó kötet Szigeti József drámái közül ad ötöt, Bayer József kiadásában. A Kisfaludy-társaság Nemzeti Könyvtára szerkesztésének nagy munkáját Beöthy Zsolt, Négyessy László és Császár

Elemér végzik. Kiadó a Franklin-társulat. A most megjelent hat kötetes sorozat ára füzve 30 K.

Népiszkolai énektanítás vezérkönyve. Irta: Tóth Mihály, áll. tanítóképző-intézeti gyakorlóiskolai tanító. Ára 7.50 kor.

Foglalkoztató könyv az újrendszerű beszéd- és értelemgyakorlatokhoz és a számolás alapelemeihez. Irta: Vaday József, közs. isk. igazgató. Ára 2 kor.

Japán és a japánok. Irta: Dr. Csige Varga Antal. Ára: 5 K. — **A világegyetem élete.** Irta: Svante Arrhenius, a stockholmi fizikai és kémiai Nobel-intézet igazgatója, a Franklin Társulat Kultura és Tudomány vállalatában jelent meg. Ára: 2 K. — **Az igazgató úr.** Irta: Coleby és Knoblauch. Ára: 60 fillér. — **Lakatos László új novellái.** Ára: 30 fillér. — **Miss Semaphore.** Irta: Hal Godfrey. Ára: 60 fillér. — **A boszorkány dala.** Wildenbruch Ernő, a néhány év előtt meghalt kiváló német költő, balladáái közül most tizet lefordított és egy szép kis könyvben kiadott Kőrös Endre. A könyvecske a Franklin-társulat kiadásában jelent meg s ára: 1.50 K. — **Széchenyi eszmevilága** című könyv második kötete most jelent meg a Kultura és Tudomány vállalatban. Ára: 1.60 K.

Gyermektanulmányi könyvtár. A Nógrády László dr. szerkesztésében megjelenő, nagy népszerűségnek örvendő könyvtárban újabban két kötet jelent meg: *Ranschburg Pál dr.* egyet. m. tanár *Pszichológiai Tanulmányok* munkájának második része és *Grósz Gyula dr. Gyermekegészségtan* című műve. Ranschburg egy-egy újabb munkája külföldön is feltűnés számba megy, annál inkább nálunk, hol az eredeti lélektani munkák száma oly csekély. Ezen kötetben érdekesnél érdekesebb lélektani kérdések éleselméjű, eredeti fejtegetését találjuk, melyben tizenkét éven át folytatott kísérleteinek s kutatásainak adatait dolgozta fel a nagy pszichológus. Hatalmas lépéssel viszi előre nemcsak a lélektani tudományt, hanem a lélektani kutatás módszerét is. A lélektani kutatások új utjait nyitja meg annak beigazolása, hogy a kísérletek alkalmazása a lelki jelenségek világában ép úgy lehetséges, mint a fizikában. A legnagyobb elismerés illeti *Grósz Gyula dr. Gyermekegészségtan* című könyvét is, melyről méltán mondhatjuk: már régen szükség volt ilyen könyvre. Ez a könyv a család bibliájává fog válni, melyet nagyon gyakran vesz majd kezébe a szülő, hogy felvilágosítást, tanácsot kérjen tőle s okulást, utmutatást nyerjen. Nagy részletességgel terjeszkedik ki mindarra, ami a gyermek életének gondo-

zásához tartozik a csecsemőkortól egészen a serdülő korig. Szól a gyermek testi és lelki fejlődéséről, rendellenességeiről, a gyermek táplálásáról, ápolásáról, erejének fejlesztéséről; szól a különböző betegségeiről, a betegségektől való megóvás módjairól. Részletesen ismerteti a fertőző betegségek kezdeti jelenségeit s a gyermek egészségtelen szokásait, azok leküzdési módjait. Szól a lakásról, a gyermek ruházatáról, a tanulók idegességéről s becses utbaigazítást ad a beteg gyermek ápolásáról. E könyv valóban a gyermek testi és szellemi életének egészségtana. Mind a két könyv ára fűzve 5—5, angol vászonba kötve 6—6 korona s megrendelhető a Magy. Gyermektanulmányi Társaság könyvkiadó-hivatalában (Budapest, VIII., Mária Terézia-tér 8.), továbbá a főbizományosnál, Eggenberger-féle könyvkereskedésben (Budapest, IV., Egyetem-utca) s minden más könyvesboltban.

Egyesületi élet.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesületének 1914. évi május 16-án tartott rendes választmányi üléséről.

Jelen vannak Baló József dr. elnöklete alatt: Mohar József, Wagner János, Margittai József igazgatók, Miklós Gergely, Quint József, Répay Dániel, Novy Ferenc dr., Téger Béla, Dékány Mihály, Harmos Sándor dr., Szárnovszkyné Demjén Ilona, Fuchsné Eitner Milla.

1. *Elnök* szívélyesen üdvözli a megjelenteket, megnyitja az értekezletet és sajnálattal jelenti, hogy Köveskúti Jenő előadó betegsége miatt nem jelent meg, azonban „A tanítóképzés négyéves keretének kibővítéséről szóló dolgozata a legközelebbi választmányi ülésen előadásra kerül.

Tudomásul szolgál.

2. *Főtitkár* jelenti:

a) Wellmann Mór dr. tképző tanárok, valamint családtagjai számára Pöstyénben 50% fürdőkezdményt biztosít.

b) A múlt választmányi gyűlés határozata értelmében két memorandum terjesztetett fel a magas minisztériumhoz, még pedig: a művészi tárgyakat tanító tanítóképző tanárok hospitálása és a

gyakorlóiskolai tanítók helyzetének javítása tárgyában. (Minden gyakorlóiskolához két tanerő nevezendő ki.)

c) A III. egyetemes tanügyi kongresszus előkészítő bizottsága megalakult, lehetőleg az összes iskolanemek egyesületeinek főtítkáraiból. Célja a legáltalánosabb előmunkálatokat megtenni s utóbb 100-as bizottságra kiegészülvén a kongresszus programját megállapítani.

d) Főtítkár Nagy László c. igazgató megbízásából jelenti: a „Nagy László-féle Emlékalbum“ pályázatra három, a gyermektanulmányozásról irt dolgozat érkezett be, amelyekről Nagy László mint a bírálóbizottság elnöke, a következőkben referál.

A legsikerültebb az 1. számú „A gyermekek megfigyelése oly régi, mint a tudatos nevelés“ jeligés dolgozat, mely széleskörű készülségre és úgyszeretetre mutat. Helyesen taglalja és itéli meg az adatokat. Nem elégszik meg a történeti fejlődés külső eredményeinek ismertetésével, de foglalkozik a gyermektanulmányok mint tudománynak fogalmával, a tudományok sorában való elhelyezésével és módszereivel.

A 2. sz. dolgozat a gyermektanulmány történetének újabb eseményeit részletesen, elismerésreméltó tájékozottsággal tárgyalja. Kisebb tévedések leszámításával komoly, szorgalommal készült munka.

A 3. sz. „Lelkiismeret kötelesség“ jeligés dolgozat ugyan kisebb önállóságot tanúsít és a szerzők tanulmányozásában kisebb körre szorítkozik, de úgyszeretetre és buzgó tanulmányra mutat. Az újabb idő eseményeinek feldolgozása hézagos.

A választmány felbontja a három jeligés lezárt borítékot és a bizottság jelentése alapján, az 1. sz. dolgozat szerzőjének Szilágyi József a budapesti I. ker. tanítóképző IV. éves növendékének, Pécsi Miklós a 2. számú dolgozat írójának, aki a máramaroszigeti tanítóképző IV. éves növendéke, egy-egy „Emlékkönyvet“ itél oda, Fialka Margit az eperjesi tanítónőképző-intézet IV. éves növendéke a 3. sz. dolgozat írójának munkásságát pedig megdicséri.

A választmány ugyanekkor köszönetet mond a bírálóbizottság tagjainak: Nagy László, Quint József és Répay Dániel kartársaknak lelkiismeretes körültekintéssel végzett munkásságukért.

e) Főtítkár jelenti, hogy „A vasuti mozdonyfűtők és vontatási munkások Országos Otthona“ egy zászlószeget küldött Egyesületünknek.

A választmány a szokásos díjban megváltja a küldeményt s főtítkárt megbizza, hogy Egyesületünk képviselőjében jelenjék meg a zászlószentelési ünnepségen.

3. Elnök felkéri *Margittai József* ny. igazgatót, hogy „A cserkészlet a tanítóképzés szolgálatában“ című előadását megtartani sziveskedjék.

Margittai József felolvassa ifjúságunk ezen legújabb mozgalmáról irt értékes tanulmányát, amely egész terjedelmében Közlönyünkben olvasható.

Elnök jegyzőkönyvi köszönetet mond előadónak ezen értékes ismertetésért s a hozzáfűzött jó okadatolt indítványért. Ezután felkéri a jelenlevőket, hogy a hallottakhoz hozzászólni sziveskedjenek.

Mohar József igazgató nem rendelkezik közvetlen tapasztalatokkal a cserkészletre vonatkozólag, de arról értesült, hogy a dévai tanítóképző kísérletezik ezen intézmény meghonosításával s keresi ezen mozgalom megvalósítására vezető gyakorlati módokat. Minthogy a cserkészlet alapszabályai jelenlegi rendtartásunkba ütköznek, ennél fogva azokat okvetlenül, viszonyainkhoz alkalmazva át kellene dolgozni. Elvileg hozzájárul az elhangzott javaslathoz, azonban kívánatosnak tartja, hogy előadó azt *egy szervezeti javaslattal* kiegészítse.

Miklós Gergely. A cserkészlet az ifjúság önállóbb nevelésére alkalmas intézmény, azonban csak bizonyos helyi körülmények közt valósítható meg, itt Budapesten pl. kizárólag külsőségekben nyilvánul s pozitív eredménye nincs. Egyelőre szabályzatunkba ütközik s nincs kellő időnk hozzá, amennyiben tanulóink hetenkint legföljebb egy délutánt szentelhetnének felfedező utakra. Egyelőre ezen javaslatot nyílt kérdésnek kell tekintenünk, amely egy ideális eszme körül forog, azonban még igen távol van a megvalósítástól.

Wagner János igazgató egyes vidékeken pl. az Alföldön nem tartja megvalósíthatónak, mert itt számtalan tilalom útját állja a csapatos járkálásnak.

Novy Ferenc dr. Egyes képzőkben, ahol katonai lövésztanfolyam van, ott az ifjúság ebbeli képzését össze lehetne kötni a cserkészlettel s mint annak kiegészítőjének tekinthetjük, ha majd sikerül azon nehézségeket elhárítani, amelyek még most a fennálló rend értelmében felmerülnek.

Quint József. Ezen gondolatmenetet inkább elvi szempontból kellene leszegezni. A mai túlterhelő tanterv mellett, a cserkészlet egy szabad délutánt biztosítana a tanulóknak s távolabbi vidékekre

rendezett kirándulások alkalmával különböző képzők ifjúsága találkozhatnék egymással, ezen kedélyes együttlétet fokozná a közös munka iránti lelkesedést s a leendő tanítóság kollégiális együttérzését. Mint gondolatot tartunk meg ez eszmét, azonban a cserkészlet túlhajtásait s külsőségeit ne vigyük be a tanítóképzés körébe.

Répay Dániel. A cserkészlet eszméjét, amely már nagy lendületnek indult, nevelői célzattal meg lehetne honosítani, amennyiben az a természet megfigyelésére s az utazás művészetének megtanulására képesít s a leendő tanítót arra tanítja, hogy a falusi ifjúságot a vidékek oktató szemléletére vezesse. A tanítóképző növendékeinek gyakorlati kiképzése szemponjából nagy a jelentősége, azért a maga részéről annak felkarolását óhajtja.

Margittai József a hallottakra vonatkozólag észrevételeit következőkben foglalja össze:

Köszöni, hogy ezt az ügyet a választmány figyelmére méltatta. Hogy az ifjúsági cserkészletet a választmányi ülésen szóba hozta, annak az volt a célja, hogy a tanítóképző-intézetek tanári testületeinek figyelmét felhívja erre a mozgalomra, amely tudvalevőleg a középiskolák szaklapjait is élénken foglalkoztatja. Újból hangoztatja, hogy ennek a mozgalomnak nemcsak egyéni, de nemzeti és hazafiás nevelés szempontjából felette fontos céljai vannak. Felemlíti, hogy nemcsak a külföld nagyobb és kisebb államai már behozták intézeteik közé ezt az intézményt, hanem a kis Horvátország is élénken érdeklődik ezen ügy iránt, ugyannyira, hogy a cserkészlet intézményének tanulmányozására több pedagógust küldött a külföldre. Tehát nekünk sem szabad e téren hátramaradnunk. Igéri, hogy figyelemmel fogja kísérni a mozgalom további fejleményeit s annak idején a választmány előtt be fog számolni s részletes javaslatait meg fogja tenni a szervezet és kivitel tekintetében.

Baló József dr. határozatilag kimondja: örömmel üdvözlí Margittai kartársat, hogy ezen eszmét felvetette, amellyel behatóan kell foglalkoznunk, mert növendékeinknek szükségük van egy kis szabad mozgásra. A katonai lövészgyakorlatokkal nem óhajtja a cserkészletet összeköttetésbe hozni. A cserkészletet sokoldalú okulásra szolgáló mozgalomnak kell tekintenünk, azonban egyelőre nem tudjuk viszonyainkba beilleszteni; mint idea igen értékes, amely mellett nem haladhatunk el közönnyel. Kéri előadót, tanulmányozza még e mozgalmat s tegyen annak idején konkrét javaslatot a hely, idő és szervezetre vonatkozólag.

4. *Dékány Mihály* előadja: „*Anyagi helyzetünk*“-re vonatkozó javaslatait. Ezen kérdésünk már meglehetősen régi s a társadalom előtt tán nem is minden vonatkozásában szimpatikus mozgalom, mert a közönség csak azt látja, hogy a tanárság mindig csak fizetést kér. Azonban előadó e kérdést más beállításban látja, mert itt részben régebben szerzett jogok elvonásáról van szó, részben oly jelenségek előtt állunk, amelyek a társadalmi viszonyok természetes fejlődéséből adódtak elő. Felolvasó részletesen ismerteti a fizetésrendezés történetét. (Közlönyünk szeptemberi száma hozza.)
 Javaslat: Az egyesület kérje a vallás- és közoktatásügyi minisztertől, hogy a kilátásba helyezett fizetésrendezés alkalmával, a tanítóképző-intézeti tanárok fizetése úgy rendeztessék, hogy

1. A tanítóképző-intézeti tanárok fizetése egyenlő legyen a birák mindenkori fizetésével. Ez alapon már a legközelebbi költségvetésben:

2. A XI. fizetési osztály teljesen törültsessék;

3. A X. fizetési osztályban legfeljebb annyi tanári állás legyen, amennyi a képző-intézetek száma;

4. A gyakorlóiskolai tanítóképzés rendezésével a gyakorlóiskolai tanítók fizetése legyen egyenlő a tanárok fizetésével;

5. A szakfelügyelők, igazgatók, tanárok és gyakorlóiskolai tanítók külön-külön csoportosíttassanak és

a) a szakfelügyelők az V—VI. fizetési osztályba, b) az igazgatók a VI—VII. fizetési osztályba, c) a rendes tanárok és gyakorlóiskolai tanítók a VII—VIII—IX. fizetési osztályba osztva, mindenkori létszámuk feleztessék, illetőleg harmadoltassék meg.

6. A 15 évnél idősebb, illetőleg 30 évi összszolgálatú igazgatók közül az igazgatói létszám 10⁰/₀-a helyi előléptetéssel V. díjosztályú, a tanári létszám 10⁰/₀-a pedig a 20 évnél idősebb tanárok közül ugyancsak helyi előléptetéssel VI. díjosztályú fizetéskiegészítést kapjon.

7. A szakfelügyelők és igazgatók a VI. és V. fizetési osztályban is tartsák meg ötödéves pótlékaikat, mint az egyetemi és akadémiai tanárok.

8. A nevelők a XI. fizetési osztályba neveztessenek ki.

9. Az internátust vezető igazgatók ezen munkájukért külön-dijaztassanak.

10. A nem állami tanárok fizetése legyen mindenkor azonos az állami tanárokéval.

Elnök megindítja a vitát.

Szárnovszky Jánosné a gyakorlóiskolai tanítók mostani helyzetével nincs megelégedve s a jelenlegi kvalifikáció mellett, tekintettel a végzett munkára, számukra a VII. fizetési osztály megnyitását óhajtja.

Miklós Gergely elegendőnek tartja a gyakorlóiskolai tanítóknak a jelenlegi képesítés mellett, a VIII. fizetési osztályba való jutást s inkább a 30 éves nyugdíjtörvény beállítását tartja szükségesnek. Az előadás folyamán elhangzott a birói karral való összehasonlítás, e statisztikának a jegyzői kar helyzetével való kiegészítését tartja kívánatosnak.

Wagner János igazgató óhajtja, hogy az előrehaladási statisztikában az életkor feltüntetése is felvétessék.

Mohar József igazgató a bevezető indokolásra kíván nagy súlyt helyezni, ezt külön kellene választani a további tárgyalástól, mert ez külön körütekintést kíván.

Minden tárgyalás alapjául nekünk azon álláspontra kell helyezkednünk, hogy a képezdei tanár előrehaladásában is oda jusson, ahová a többi egyetemi kvalifikációval biró egyén.

Konkrét összehasonlítás alapjául vegyük a bírák és a középiskolai tanárok rangsorát s hozzuk kívánságainkat azokéval összehangba, azért óhajtja, hogy a felolvasott statisztika kiegészítettessék a középiskolai tanárok és a bírák X. f. oszt. statisztikájával. Felszólaló nem hive az automatikus előléptetési rendszernek, amely mellett csak igen lassu az előhaladás. A határozati javaslatra vonatkozólag megjegyzi: A szakfelügyelők mind az V. f. oszt., az igazgatók a VI. f. oszt.-ba sorozandók pótlékaik megtartásával, a tanárok a VII., VIII. és IX. f. oszt.-ba teendőik. A gyakorlóiskolai tanítók egyelőre a VIII. f. oszt.-ba, a megfelelő képzettség megszerzése után nekik is megnyitandó a VII. f. oszt. a többi tanárokkal való teljes, egyenlő elbírálás mellett.

Elnök Dékány Mihálynak köszönetet szavaz ezen nagy fáradtsággal és alaposággal összeállított előadásért s azt a közgyűlés programjába iktatja.

Az elhangzottak alapján elnök azt a közvéleményt fejezi ki, hogy a tanítóképző tanárok előléptetése a bírák mindenkori fizetésének megfelelően történjék. A rangsor megtartását helyesli.

5. *Nouy Ferevc dr.* a „*Péterffy emlék*” alap gyűjtéséről jelenti, hogy eddig kamatostul 295 K van együtt, amely összeget még esetleges adományok bevárása után s ha nem, az Egyesület adományával 350 K-ra kívánja kiegészíteni.

A választmány úgy határoz.

6. A *Nádas-féle alapítványra* vonatkozólag a választmánytól felhatalmazást kér arra, hogy a „Nádas-alap“ kezelésében (visszamenőleg is) a kamatokat a Segély-alapon belül külön e címen „Nádas-alap“ néven kezelhesse s az eddigi számadásokban külön vegye és vezesse.

A választmány fentiekhez hozzájárul.

7. *Mohar József* igazgató felkéri a választmányt, tegyen az iránt lépéseket, hogy a tképzői igazgatóknak a tanítók érdekeinek megvédésére, legyen helye az államosításnál felállítandó járási bizottságban, még pedig legyen a *tképzői igazgató hivatalból tagja a járási bizottságnak.*

Elnök e kívánságot indokoltnak látja s e napokban e tárgyban memorandum megy a kultuszminiszterhez.

Több tárgy nem lévén, a gyűlés véget ért.

K. m. f.

Dr. Baló József,
elnök.

Jegyezte: *Fuchsné Eitner Milla.*

Jegyzőkönyv.

Felvétetett a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesületének 1914. évi június 6-án tartott rendes választmányi üléséről.

Jelen vannak Baló József dr. elnöklete alatt: Köveskúti Jenő igazgató, Margitai József, Somogyi Géza ny. igazgatók, Dékány Mihály, Quint József, Málnai Mihály dr., Novy Ferenc dr., Harmos Sándor dr., Sándor Domokos, Szárnovszky Jánosné, Répay Dániel, Téger Béla, Lőrincz Jenő dr., Fuchsné Eitner Milla.

1. *Elnök* megnyitja az értekezletet s felkéri *Köveskúti Jenő* igazgatót, hogy: „*A tanítóképzés négyéves keretének kibővítése*“ című előadását megtartani szíveskedjék.

(Közlönyünk mai számában olvasható.)

Elnök üdvözli Köveskúti kartársat, aki nagy munkája közepette eljött közénk, hogy ezen eszmét propagálja, amelyet mi is magunkénak vallunk. Mindnyájan úgy gondolkodunk e tárgyról, mint azt Köveskúti elmondta, indítványát elfogadjuk s jegyzőkönyvi köszönetet szavazunk ezen tartalmas és formailag is gyönyörkötő előadásért.

Elnök megindítja az eszmecesterét a hallottak felett.

Somogyi Géza csatlakozik elnök véleményéhez. A tanítóképzőt helyzeténél fogva középiskolának minősíti, amely az elemi

iskola és egyetem közt áll s az ifjúnak a műveltség mellé megadja a tudás mélységét, azonban a tanítóképzőtől még azt is megkivánjuk, hogy a társadalmi fellépéshez szükséges készséget megalapozza s a magatartásban észlelt fogyatékoságot is ellensúlyozza.

Margitai József a tanítóképzést mai állapotában olyannak látja, mint a túlterhelt szekeret. Évek során át — természetesen a legnemesebb intencióval — oly sok tanulmányi, vizsgai s egyéb terhet raktunk a tanítóképző-intézetekre, hogy ennek az intézménynek súlyos szekerét növendék, tanár, igazgató egyaránt a legjobb igyekezet mellett is nagyon nehezen vonszolja tovább. Hogy a tanítóképzés akadály nélkül haladhasson kitűzött céljai felé, a mai négy évfolyamról le kellene róla szedni sok terhet és részben át kellene rakni már a temesvári és félegyházi közgyűlésen hangoztatott ötödik évfolyamra. Ezzel a növendéknek ideje jutna a tanul-tak megemésztésére s jövő hivatására való előkészülésére is, a tanár-nak, igazgató-nak pedig a növendékkel szemben nevelői és képzői kötelességeinek intenzívebb munkálására. Mikor a tanítóképző-intézetek három évfolyamúak voltak, sok éven át sürgettük a negyedik évfolyam felépítését. Ez megtörtént. Csakhogy a negyedik évfolyam nem lett a tanítói hivatásra való nevelés és gyakorlati kiképzés betetőző évfolyama, mint annak idején kontempláltott: megszorították a tantárgyak anyagát s ezt a bő anyagot beleillesztették a négy évfolyamba s később pedig újabb terhekkel annyira megrakták, hogy a tanítóképző-intézetek a tulajdonképeni kiképzés és a tanítói hivatásra való nevelés szempontjából ma már nem képesek a kívánt eredményeket elérni. Attól fél, hogy ha még egy évvel szaporítjuk az évfolyamok számát, a tananyagot is emelni fogják, ami által még jobban megterhelik a növendékeket. Hozzájárul az ötödik évfolyam felállításának tervéhez, de csakis úgy, hogy az ötödik évfolyam könnyítsen a növendékeken s hogy ez az évfolyam a negyedikkel együtt főleg a pedagógiai és a tanítói hivatással szorosan összefüggő praktikus tudnivalókkal foglalkozzék. Kéri az egyesületet, hogy ha aktuálissá lesz ez az ügy, ilyen értelemben foglaljon állást az ötéves tanfolyamú tanítóképző-intézet tanításanyagának és tanítástervének megállapításánál.

Málnai Mihály dr. A tanulók korára való tekintettel célszerűbbnek tartaná a képzőnek hat évfolyamra való kibővítését.

Elnök. Ez a kívánság elvileg nem áll tőlünk oly messze.

mint annak gyakorlati megvalósításának lehetősége; és a hat évhez is az öt év vezet, előbbihez jelenleg a kormány finansiális okokból úgy sem járulna hozzá s végül a hat éves tanfolyamra nem is jelentkeznék elég tanítójelölt. Nálunk a tanítói állásnak még nincs annyi becsülete, hogy ily hosszú előtanulmányra sokan vállalkoznának.

Quint a tanítóság emelését új érvényesülési terek biztosításával akarja eszközölni. A tanító haladását úgy irányíthatjuk, ha továbbképzését tudjuk biztosítani. A tanítójelölt az ötéves tanfolyam elvégzése után megkapja tanítói oklevelét, de 2—3 év leforgása után jöjjön vissza a pedagógiai akadémiára s tegyen le olyan vizsgálatot, amely őt magasabb állás betöltésére képesíti.

Gondoskodni kellene arról, hogy a társadalom ne legyen annyira jogászokkal ellepve, hanem kultur-állásokat kelleni szervezni, amelyeket pedagógusokkal lehetne betölteni. Ilyképen biztosítva lenne a tanító továbbképzése és továbbhaladása.

Dékány Mihály csatlakozik előadó javaslatához s a maga részéről hangsúlyozza, hogy az ötéves tanítóképzőnek tananyaga semmivel sem lehet más, mint a mostani négyévesé; a mai tantervbe felvett tananyagot kell elosztani öt évre. Csakis így jut majd idő a tanítónak való nevelésre, s csakis ekkor szűnik meg a testetlenség öltözéke.

Répay Dániel a kérdésre vonatkozólag szükségesnek találja azt, hogy amidőn a tanítóképző kereteinek kibővítését szorgalmazzuk, ugyanakkor egy, a hangoztatott elveink értelmében részletesen kidolgozott tanterv-javaslattal is támogassuk kérésünket, mert csak így lesz gyakorlatilag is megokolt a törekvésünk.

Köveskúti Jenő megismétli Répay kartársnak azon szempontokat, amelyekkel a tanítóképző kereteinek kibővítését megvilágította.

Elnök. Az elhangzottak alapján kimondja, hogy előadónak indítványát egyhangulag magunkévá tesszük azon kéréssel, hogy e témát a jubiláris közgyűlésen annyi lelkesedéssel és szeretettel előadja, mint mi azt tőle most hallottuk.

2. *Főtákar* jelenti:

a) Az Országos Polg. Isk. Egyesület június 6—7-én közgyűlést tart, amelyre Egyesületünket meghívta.

Elnök felkéri Dékány Mihály kartársat, hogy megjelenéséve Egyesületünket képviselje.

b) A III. Egyetemes Tanügyi és Oktató Szövetség felkéri

Egyesületünket, hogy csatlakozását végérvényesen bejelentse. Főtitkár erre vonatkozólag megjegyzi, hogy az már meg is történt, amennyiben ő Egyesületünk képviselőjében jelen volt az alakuló-gyűlésen.

c) Főtitkár jelenti, hogy *Papp József* a soproni ág. hitv. ev. tanítóképző igazgatója volt szíves *Péterffy Sándor* felett tartandó *emlékbeszédet* elvállalni.

d) Az áll. tanítóképzők gyakorlóiskolai tanítói abbeli kérelmük támogatására beadványt intéztek a miniszteriumhoz, hogy minden gyakorlóiskolához két tanítói állás szerveztessék.

A választmány e kérést pártolól fogja fölterjeszteni.

e) Főtitkár jelenti, hogy a mozdonyvezetők és vasuti vonatató-munkások *zászlószentelési* ünnepségén részt vett és az Egyesületünk nevében bevett zászlószegyet 10 K-val megváltotta.

f) Jelenti, hogy a „*Nagy László Emlékalbum*“ nyertesei már értesítették a pályázat eredményéről és az emlékalbumot megkapták.

3. Elnök jelenti, hogy *Laszcik Ernő*, a nagyváradi r. kath. tanítóképző tanára révén értesült, hogy a *felekezeti tanárok tömegesen óhajtanak Egyesületünkbe belépni*, hogy ők is ugyanazon zászló alatt küzdhessenek a reformeszmékért, mint T. I. T. O. E.

Miután elnök előzetes információ alapján a belépés okairól behatóan tájékozódott, ajánlja a felekezeti képzőkben működő kartársak tömeges felvételét s elnök örömmel akarja a belépőket a jubiláris közgyűlés alkalmából fogadni s üdvözölni.

A felvételt bejelentő kartársak egyuttal kérik a választmányt, hogy a *belépést propagáló felszólításuk* közlönyünkben megjelenjék s azonkívül 300 különnyomati példány bocsáttassék kiosztás céljából rendelkezésükre. Elfogadtatik.

Az őszi közgyűlés tárgysorozatának megállapításánál kéri az ő speciális érdekeikkel foglalkozó tétel kitűzését, amelynek címe „*A nem állami tanítóképzők tanárainak anyagi helyzete és szolgálati viszonyai*“, előadója: *Nagy Vilmos*, a nagyváradi ref. tanítóképző igazgatója.

A választmány elnök jelentését örvendetes tudomásul veszi.

4. Elnök felkéri *Margitai József* ny. igazgatót, hogy Egyesületünket a f. évi június 7-én tartandó „*Pósa-ünnepen*“ képviselni szíveskedjék.

Elnök felkéri főtitkárt, hogy *Mohar József* igazgató „*A tanítóképző intézeti törvény megalkotása*“ című előadását felolvasni szí-

veskedjék, minthogy a szerző nagy elfoglaltsága miatt személyesen meg nem jelenhetett.

Elnök kimondja: A választmány nagy figyelemmel hallgatta Mohar József kartárs gondolatait, de azokban még most állást nem foglal s hiszi, hogy a felolvasottak alapján az írónak lesz alkalma egy olyan tervezetet szerkeszteni, amely alkalmas lesz a közgyűlésen való tárgyalásra. Elnök köszönetet mond Mohar kartársnak ezen munkálatért s egyuttal felkéri, hogy e tárgyat a szeptemberi választmányi gyűlésre részletesen kidolgozni sziveskedjék, hogy az még a szeptemberi közlönyben megjelenhessék.

Több tárgy nem lévén, a gyűlés véget ért.

Dr. Baló József
elnök.

K. m. f.

Jegyezte:

Fuchsne Eitner Milla.

Felhívás a nem állami tanítóképzők tanáraihoz.

Kedves Kartársak! A nagyváradi kir. róm. kath. és görög kath. tanító- és ref. tanítónő-képző intézetek tanári testületei közös értekezletre gyűltek össze. Ezen az értekezleten arra az egyértelmű megállapodásra jutottak, hogy az ország összes nem állami tanítóképző-intézeteinek tanáraihoz felhívást intéznek, amelyben ezeket a szorosabb tömörülésre és szervezkedésre kérik fel.

Nagy szükségünk van a tömörülésre. Megkívánja ezt tőlünk egyrészt az általunk szolgált intézménynek, valamint testületünknek erkölcsi érdeke is, de különösen kívánatosá teszik ezt azok az anyagi existenciánkba vágó sérelmek, amelyeket a legkülönbözőbb formákban szenvednünk és tünnünk kell. Törzsfizetésünk ugyan kiegészítést nyer államsegély útján, amennyiben azt az iskolafenntartó igénybe vette, de korpótlékunk, lakbérünk, családi pótlékunk megállapítása, megadása, vagy meg nem adása teljesen az iskolafenntartók tetszésétől függ. Szolgálati viszonyunk rendezetlen. Nyugdíjügyünk rendezése ezideig szintén nem történt meg.

Mіндеzen anyagi sérelmeknek a megszüntetését csak egyesült erővel érhetjük el. Ezen egyesülésre legcélszerűbbnek találtuk azt, hogy a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületébe lépünk be minél nagyobb számmal. Hiszen erkölcsi célunk és törekvésünk teljesen megegyezik ezen egyesületével, mert nem lehet más, mint a hazai tanítóképzés ügyének fejlesztése s a tanítóképző tanárság társadalmi súlyának növelése. Anyagi sérelmeink megszüntetésére irányuló küzdelmeinkben pedig az állami kartársak kollégialis támogatása csak előnyünkre szolgálhat. S hogy ebben az irányban mielőbb akcióba léphessünk, az országos egyesület Elnöksége és választmánya az őszi közgyűlés tárgysorozatába felvette «a nem állami

tanítóképzők tanárainak anyagi helyzete és szolgálati viszonyai» című tételt, amelynek tárgyalása alkalmával minden idevonatkozó sérelmeinket megbeszélhetjük. Mozgalmunk azonban csak abban az esetben biztathat sikerrel, ha ezen a közgyűlésen már minél többen részt veszünk.

Kérjük tehát nem állami képzőknél működő kartársainkat, hogy az országos egyesületbe minél tömegesebben és minél sürgősebben lépjenek be és belépési szándékukról vagy az egyesület titkári hivatalát (Quint József főtitkár, Budapest, I. kerület, Mozdony-utca 40. szám) vagy alulírott bizottságot értesíteni sziveskedjenek.

Nagyvárad, 1914. május 28.

Szives, kartársi üdvözlettel

A nagyváradai tanítóképzők tanárainak bizottsága.

(Jakab Mihály-utca 1.)

Vegyesek.

Dr. Neményi Imre ünneplése Zilahon. Zilah város közönsége mult év október 21-én diszpolgárává választotta dr. Neményi Imre kultuszminiszteriumi miniszteri tanácsost azon érdemei elismeréséül, melyeket a zilahi állami tanítóképző-intézetnek a mult iskolai évben való felállításával szerzett. Ugyanis 21 évvel ezelőtt Szapáry Gyula kormánya a zilahi áll. tanítóképzőt különböző okokból hirtelen áthelyezte Temesvárra. Szilágy vármegye és Zilah város közönsége ebbe soha sem tudott belenyugodni s mindent elkövetett, hogy a 70°/_o-ig oláh nemzetiségű vármegye székhelye ismét kapjon állami tanítóképzőt. Sok hiábavaló kérelem és fáradozás után dr. Neményi Imre miniszteri tanácsosban ez az ügy megértőre és lelkes támogatóra talált és a tanítóképző intézetek szaporításának szükséglete, valamint a jogos igény és méltányosság szempontja meghozták a sikert: Zilah új állami tanítóképzőt kapott. Zilah város az új tanítóképző céljaira 5 holdnyi telket ajánlott föl s a teleknek kijelölése és átvétele végett ez év május 27-én maga dr. Neményi miniszteri tanácsos jelent meg Zilahon, mely alkalmat a hála és szeretet érzetétől áthatott polgárság diszpolgára ünneplésére használta föl. A város képviselőtestületéből és a polgárság soraiból alakult küldöttség élén Diószeghy Zsigmond báró polgármester a vármegyeház termében nyújtotta át a diszpolgári oklevelet, felsorolván azokat az érdemeket, amelyeket Neményi a város fontos kulturintézményének, a tanítóképzőnek visszaállításával szerzett. Este ötvenertékű bankett volt az ünnepelt tiszteletére.

A tanítóképző épületének költsége az 1914/15-ik állami költségvetésbe fel van véve, a terv most készül s az építéshez előreláthatóan már az ősszel hozzáfognak.

A tanítóképző-intézeti zeneanárvizsgáló bizottság tagjai. A vallás-és közoktatásügyi m. kir. miniszter a tanítóképző-intézeti zeneanári vizsgálatok ügyviteli szabályzatával szervezett zeneanárvizsgáló bizottság elnökévé Mihalovich Ödön min. tanácsos, orsz. m. kir. zeneakadémiai igazgatót, alelnökévé Chován Kálmán orsz. m. kir. zeneakadémiai tanárt és tagjaivá dr. Vángel Jenő áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti igazgatót; Moravcsik Géza, orsz. m. kir. zeneakadémiai titkárt; Herczfeld Viktor, dr. Kodály Zoltán, Szendy Árpád, Szabados Béla, Antalffy Zsiross Dezső, Bloch József, Mambriny Gyula, Kun László és Oswald János országos m. kir. zeneakadémiai tanárokat és végül Sztankó Béla m. kir. áll. tanítóképző-intézeti tanárt öt évi időtartamra kinevezte.

Nagyothallók és beszélő siketek felvétele. A megsiketült gyermeket eddig nálunk kettős csapás sujtotta: nemcsak a hallását veszette el, hanem szakoktatás hiányában a beszédet is elfelejtette; a megsiketülés után meg is némult. Legjobb esetben siketnéma-intézetbe került, ahol siketnéma társai közt a beszélő siket is csakhán ar siketnémává lesz. Ugyanilyen kilátástalan volt eddig nálunk a nagyothalló gyermeknek is a sorsa. Hiányos hallása miatt a hallók iskoláiban nem boldogult, szakintézet hiányában kénytelen volt a siketnéma-intézet kapuján kopogtatni felvételért, ahol a siketnémákkal együtt neveltetvén és tanítatván, értelmileg annyira elmaradt, hogy mire felnőtt, maga is a siketnémák közé tartozónak számította magát. Ezeknek a szerencsétlen gyermekeknek a megmentésére nyílik most meg a közoktatásügyi miniszter rendelete alapján a nagyot hallók és beszélő siketek középiskolai tanfolyama az 1914/15. tanévtől kezdve a kezdeményező dr. Bihari Károly állami siketnéma-intézeti tanár vezetése alatt. Az előkészítő osztályokba felvétetnek elemi iskolások is. Felvétetnek a siketnéma-intézetet végzett olyan tanulók is, akik teljesen megtanultak beszélni, de siketségük miatt a hallók középiskoláiba rendes tanulókul be nem iratkozhatnak. Végre kivételesen felvétetnek hibás beszédű gyermekek is, akik beszédhibájuk miatt tanulmányaikat nyilvános iskolában csak rendkívüli szenvedések és küzdelmek árán folytathatják. A tanfolyam növendékei a tanév végén nyilvános iskolában magánvizsgát tesznek. A felvételre való előjegyzések már megkezdődtek. Jelentkezni lehet a tanfolyam igazgatójánál naponta 12—1. Budapest, X. Füzér-u. 7. I. 5.

A nem állami tanárok és tanítók nyugdíjtörvényét — mely lényegesebb intézkedéseiben azonos az államiakéval — részleteiben (helyszüke miatt) a szeptemberi számban ismertetjük.

Pályázat a csáktornyai m. kir. állami elemi népiskolai tanítóképző-intézetnél megüresedett iskolaszolgái állásra. Az állással hétszáz (700) korona fizetés, egyszáz (100) korona ruhapénz és a megfelelő lakáspén

van egybekötve. Igazolványos katonai altisztek az 1873. évi II. t. c. rendelkezései értelmében előnyben részesülnek. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez címzett kérvények azon állami tanügyi hatóság útján, amelynek területén a pályázó tartózkodik, a vármegyei kir. tanfelügyelőhöz küldendők.

Pályázati határidő folyó évi augusztus hó 15. napja.

Kimutatás

a f. évi március hó 7-től június hó 8-ig befolyt tagsági díjakról.

1910-re: Stepanko Albert (8.— K).

1911-re: Stepanko Albert (8.— K).

1912-re: Kuzaila Péter (8.— K).

1913-ra: Dr. Imre Sándor, Láng Mihály, Áll. polg. isk. tanítóképző (8—8 K).

1913. I. felére: Krecsmárik Endre (4 K).

1913. II. felére: Maurer Mihály, Kirchmayer Győző (4—4 K).

1914-re: Dr. Imre Sándor, Dr. Lőrincz Jenő, Rizetto M. Zsófia, Maurer Mihály, Zoltai Mátyás, Lestyán Béla, Pinkert Zsigmond, Straub Ferenc, Stepanko Albert, Révfy Géza, Szentgyörgyi József, Hegedüs János, Fehérmegyei tanítóegyesület, Drozdy Gyula, Gaal Imre, Pataki Lajos, Hodossy Béla, Sinczky Julia, Bognár Károly, Komáromy Lajos, Pataki Vilmos, Szabadkai áll. tanítónőképző, Slajchó Mihály, Hollós Károly, Kapi Gyula, Braun Angéla (8—8 K); Varga József (4.80 K).

1914. I. felére: Karcsub Mária, Schön István, Belányi Tivadar, Úrhegyi Alajos, Menich Antal (4—4 K).

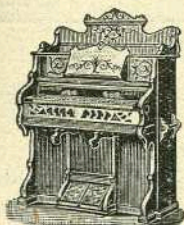
1914. II. felére: Zoltán Géza.

Segélyalap javára 1—1 K beiratási díjat fizettek: Dr. Lőrincz Jenő, Rizetto M. Zsófia, Csipkés Ilona, Lestyán Béla, Dr. Ferenczné Zachariás Mária, Borbáth Lujza és Kiss László.

Péterfy emlékére utólagosan érkezett adományok: Kapi Gyula 10.— K, Budapest II. ker. áll. tanítónőképző tanári testülete 5.— K, Temesvári áll. tanítóképző tanári testülete 10.— K, összesen 25.— K; az áprilisi számban kimutatott 283.43 K-val együtt: 308.43 K; időleges kamatok 2.50 K, az egyesület kiegészítő adománya 54.07 K; az egyesület gyűjtésének eredménye tehát 365 korona, mely összeg az *Eötvös-alapnak* beszolgáltatót; a további adományok egyenesen az Eötvös-alap elnökségéhez küldendők.

Dr. Novy Ferenc

egyes. pénztáros.

Harmonium, hegedű

és a többi hangszereket általánosan elismerve a legjobban szállít

Magyarország legnagyobb hangszergyára.

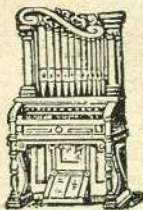
Stowasser J. császári és királyi udvari szállító, a magyar királyi zeneakadémia, a budapesti színházak és a hadsereg szállítója, a „Rákóczi tárogató“ feltalálója.

Budapest, II. Lánchíd-utca 5. szám. Gyár: Öntőház-utca 3. szám.

Régi hangszerek javítása, vétele és becserélése.

Árjegyzék minden hangszerről külön küldetik.

◆ AMERIKAI COTTAGE-SZIVÓLÉGRENDSZERŰ
◆ HARMÓNÍUMOKAT ◆ VALAMINT EURÓPAI
RENDSZER SZERINT LEGOLCSÓBBAN SZÁLLIT

PAJKR REZSŐ ÉS TÁRSA BUDAPEST,
X. DELEJ-UTCA 25. (TISZTVISELŐTELEP.)

Készpénz fizetésnél bérmentes szállítás az utolsó vasúti állomásig. PEDÁLOS HARMÓNÍUMOK mindkét rendszer szerint és minden nagyságban, pontos orgonaméretekkel templomok, szemináriumok részére s mint gyakorló orgonák. Árjegyzék ingyen és bérmentve! Öt évi jótállás! Lelkészeknek és tanítóknak külön százalékgondmény! Részletfizetésre is. Elismert kiténő árak! Kérjen árjegyzékét pianók és pianinókról.

MAGYAR LÁNYOK

KÉPES HETILAP FIATAL LEÁNYOK SZÁMÁRA. SZERKESZTI TUTSEK ANNA

ELŐFIZETÉSI ÁRA EGY NEGYEDÉVRE 3 KORONA
MUTATVÁNSZÁMOT KIVÁNATRA INGYEN KÜLD A
KIADÓHIVATAL BUDAPEST, VI. ANDRÁSSY-UT 16

A vonatok érkezése Budapest keleti p.-u.-ra.

Dél előtt

Érvényes 1914. május hó 1-től.

Délután

vonat- szám	óra perc	vonat neme	honnan	vonat- szám	óra perc	vonat neme	honnan
339	5 ⁰⁰	Vv.	Berlin, Ruttka	323	12 ¹⁰	Szv.	Gödöllő
645	5 ²⁰	Tvsz	Debreczen, Szolnok	611	12 ⁵⁰	"	Bukarest, Arad
917	5 ²⁰	Szv.	Kunszentmiklós-Tass	301	12 ⁵⁰	Gyv.	Berlin, Ruttka
309	5 ³⁰	"	Hatvan	903	1 ⁰⁰	"	Konstantinápoly, Belgrád
1905	5 ³⁰	"	Osijek, Tapolca	401	1 ⁰⁵	"	Lemberg, Kassa
609	5 ⁴⁵	"	Brassó, Arad	7	1 ²⁰	Szv.	Wien, Sopron
909	5 ⁴⁵	"	Saloniki, Sofia, Belgrad	601	1 ²⁵	Gyv.	Bukarest, Arad
19	5 ⁵⁵	"	Torbágy	1201	1 ³⁰	"	Sarajevo, Bród, Szabadka
313	6 ⁰⁰	"	Pécel	1	1 ⁴⁰	"	London, Paris, Wien
17	6 ⁰⁵	"	Kumárom	1901	1 ⁵⁵	"	Osijek, Pécs
1707	6 ¹⁵	"	Stanislaui, Msziget	325	2 ¹⁰	Szv.	Hatvan
11	6 ²⁵	"	Wien	1501	2 ²⁰	Gyv.	Poprád-Felka, Kassa
1505	6 ³⁰	Gyv.	Lemberg, Poprád-Felka	1301	2 ²⁵	Gyv.	Graz, Fehring
513 ^{a1)}	6 ⁴⁰	Szv.	Kassa	919	2 ⁴⁰	Szv.	Kunszentmiklós-Tass
1007	6 ⁴⁵	"	Nagyvárad	23 ^a	3 ⁰⁰	"	Bieske
407	6 ⁵⁰	"	Fiume, Zagreb	521	3 ⁴⁰	"	Nagykátá
1003	7 ⁰⁰	Gyv.	Lemberg, Stryj, Kassa	1111	4 ¹⁵	"	Tapolca, Balatonfüred
315	7 ⁰⁵	Szv.	Róma, Fiume	327	4 ³⁵	"	Pécel
513	7 ²⁰	"	Gödöllő	329	5 ²⁵	"	Gödöllő
917 ^a	7 ²⁵	"	Brassó, Kolozsvár	511	6 ⁰⁰	"	Bukarest, Debreczen
317	7 ³⁰	"	Gödöllő	15	6 ³⁰	"	Bruck-Királyhida
319	7 ⁴⁰	"	Hatvan	1507 ^{b)}	6 ³⁵	Gyv.	Poprád-Felka, Kassa
21	7 ⁴⁵	"	Paks, Bieske	3 ^a	6 ³⁵	"	Wien, Győr, Graz, Fehr.
1309	8 ⁰⁰	"	Graz, Fehring	1705	7 ⁰⁰	Szv.	Stanislaui, Msziget
1513	8 ¹⁵	"	Csorba, Bártfa, Kassa	907	7 ²⁰	"	Sofia, Belgrád,
911	8 ²⁰	"	Sarajevo, Belgrád	607	7 ²⁵	"	Bukarest, Arad
519	8 ³⁵	"	Bukarest, Kolozsvár	421	7 ³⁵	Vv.	Szerencs
321	8 ⁴⁵	"	Hatvan	1109	7 ⁴⁰	Szv.	Tapolca, Balatonfüred
1005	9 ⁰⁰	Gyv.	Fiume, Tapolca	305	7 ⁴⁵	"	Berlin, Ruttka
13	9 ¹⁵	Szv.	Győr	25	7 ⁵⁰	"	Bieske
913	9 ²⁵	"	Szabadka	523 ^{b)}	8 ¹⁰	"	Nagykátá
307	9 ³⁵	"	Berlin, Ruttka	1009	8 ²⁰	"	Fiume, Bród
5	10 ⁰⁵	Gyv.	Bruck-Királyhida, Szombathely, Sopron	405	8 ²⁰	"	Lawoczne, Msziget
409	10 ²⁰	Szv.	Miskolc	329 ^{a2)}	8 ³⁵	"	Gödöllő
23	10 ³⁵	"	Triest	9	8 ⁴⁵	"	Wien, Graz
605	11 ²⁰	Gyv.	Nagyvárad, Debreczen, Arad	1511	8 ⁵⁰	"	Csorba, Kassa
1) Csak vasárnapról hétfőre hajló éjjelen közlekedik.				1001	9 ⁰⁵	Gyv.	Róma, Fiume, Pécs
2) Jun. 15-től bezárólag szeptember 15-ig közlekedik.				331	9 ¹⁰	Szv.	Pécel
3) Csak vasár- és ünnepnapokon közlekedik.				1907	9 ²⁰	"	Vinkovcze, Osijek, Pécs
4) Vasár- és ünnepnapokon május 15-től bezárólag szeptember 15-ig közlekedik.				603	9 ²⁰	Gyv.	Brassó, Arad
5) Csak hétfőn és kettős ünnep utáni köznapokon közlekedik.				27	9 ³⁰	Szv.	Bieske
6) Csak hétköznapokon közlekedik.				303	9 ³⁵	Gyv.	Berlin, Ruttka
				915	9 ⁴⁵	Szv.	Kiskőrös
				403	9 ⁵⁵	Gyv.	Lemberg, Przemysl
				905	10 ⁰⁰	"	Sarajevo, Ujvidék
				1303	10 ¹⁰	"	Graz, Triest
				333	10 ²⁵	Szv.	Gödöllő
				525	10 ³⁵	"	Segesvár, Kolozsvár
				1503	10 ⁴⁵	Gyv.	Bártfa, Csorba, Kassa
				25 ^{a4)}	11 ⁰⁰	Szv.	Bieske
				1101 ^{b)}	11 ¹⁰	Gyv.	Tapolca, Balatonfüred
				325 ^{b)}	11 ¹⁵	Szv.	Hatvan
				3	11 ⁴⁵	Gyv.	Wien
<i>A vonatok érkezése Budapest-Józsefvárosra.</i>							
Dél előtt.							
515 ^{b)}	4 ⁴⁰	Szv.	Szolnok				
517	5 ¹⁰	"	Nagykátá				
311 ^{c)}	5 ⁵⁰	"	Gödöllő				